
sA NkhyatattvakaumudI

ஸாங்க்யதத்வகௌமுதீ³

Document Information

Text title : sAMkhyatattvakaumudI

File name : sAMkhyatattvakaumudI.itx

Category : major_works

Location : doc_z_misc_major_works

Transliterated by : Dhaval Patel drdhaval2785 at gmail.com

Proofread by : Dhaval Patel drdhaval2785 at gmail.com

Source : sAnkhyasaNgrahaH 1918

Latest update : September 15, 2014

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

November 5, 2024

sanskritdocuments.org

ஸாங்க்யதத்த்வகௌமுதீ³

டத்த்வகௌமுதீ³ வித்² ஸந்ஸ்க்ரித் நோதேஸ் ரஜேஸ்வர ஸஸ்த்ரி

காரிகா 1

அஜாமேகாம் லோஹிதஸூக்லக்ரு³ஷ்ணம்

ப³ஹ்வீ: ப்ரஜா: ஸ்ரு³ஜமாநாம் நமாம: |

அஜா யே தாம் ஜுஷமாணம் ப⁴ஜந்தே

ஜஹத்யேநாம் பு⁴க்தபோ⁴கா³ம் நமஸ்தாந் || 1 ||

கபிலாய மஹாமுநயே முநயே ஸிஷ்யாய தஸ்ய சாஸூரயே |

பஞ்சஸிகா²ய ததே²ஸ்வரக்ரு³ஷ்ணாயே நமஸ்யாம: || 2 ||

இஹ க²லு ப்ரதிபித்ஸிதமர்த²ம் ப்ரதிபாத³யந் ப்ரதிபாத³யிதா⁵வதே⁴யவசநோ

ப⁴வதி ப்ரேக்ஷாவதாம் | அப்ரதிபித்ஸிதமர்த²ம் து ப்ரதிபாத³யந் 'நாயம்

லௌகிகோ நாபி பரீக்ஷக: ' இதி ப்ரேக்ஷாவத்³பி⁴ருநமத்தவது³பேக்ஷயேத | ஸ

சைஷாம் ப்ரதிபித்ஸிதோ⁵ர்தோ², யோ ஜ்ஞாத: ஸந் பரமபுருஷார்தா²ய கல்பதே,

இதி ப்ராரிப்ஸிதஸாஸ்ரவிஷயஜ்ஞாநஸ்ய பரமபுருஷார்த²ஸாத⁴ந்ஹேதுத்வாத்

தத்³விஷயஜ்ஞாஸாமவதாரயதி-

|| து:³க²த்ரயாபி⁴கா⁴தாஜ்ஜிஜ்ஞாஸா தத்³கா⁴தகே ஹேதௌ |

தத்³ரு³ஷ்டே ஸாபார்தா² சேத் நைகாந்தாத்யந்ததோ⁵பா⁴வாத் || 1 ||

ஏவம் ஹி ஸாஸ்த்ரவிஷயோ ந ஜிஜ்ஞாஸ்யேத யதி³ து:³க²ம் நாம ஜக³தி ந ஸ்யாத்,

ஸத்³வா ந ஜிஹாஸிதம், ஜிஹாஸிதம் வா அஸக்யஸமுச்சே²த³ம் | அஸக்யஸமுச்சே²த³தா

ச த்³வேதா⁴- து:³க²ஸ்ய நித்யத்வாத், தது³ச்சே²தோ³பாயாபரிஜ்ஞாநாத்³வா |

ஸக்யஸமுச்சே²த³த்வே⁵பி ச ஸாஸ்த்ரவிஷயஸ்ய ஜ்ஞாநஸ்யாநுபாயபூ⁴தத்வாத்³வா,

ஸுகரஸ்யோபாயாந்தரஸ்ய ஸத்³பா⁴வாத்³வா ||

தத்ர ந தாவத்³ து:³க²ம் நாஸ்தி, நாப்யஜிஹாஸிதமித்யுக்தம்- து:³க²த்ரயாபி⁴கா⁴தாத்³

இதி | து:³கா²நாம் த்ரயம் து:³க²த்ரயம் | தத் க²லு ஆத்⁴யாத்மிகம், ஆதி⁴பௌ⁴திகம்,

ஆதி⁴தை³விகஞ்ச |

தத்ராத்த்யாத்தமிகம் த்³விவித⁴ம், ஸாரீரம் மாநஸம் ச | ஸாரீரம் வாதபித்தஸ்ஸேஷ்மனாம்
வைஷம்யநிமித்தம் |

மாநஸம் காமக்ரோத⁴லோப⁴மோஹப⁴யேர்ஷ்யாவிஷாத³விஷயவிஸேஷாத³ர்ஸநநிப³ந்த⁴நம்
|

ஸர்வஞ்சைததா³ந்தரோபாயஸாத³யத்வாதா³த்த்யாத்தமிகம் து:³க²ம் |

பா³ஹ்யோபாயஸாத³யம் து:³க²ம் த்³வேதா⁴, ஆதி⁴பௌ⁴திகம், ஆதி⁴தை³விகஞ்ச |

தத்ராதி⁴பௌ⁴திகம் மாநுஷபஸூஸரீஸ்ரு³பஸ்தா²வரநிமித்தம், ஆதி⁴தை³விகம் து -
யக்ஷராக்ஷஸவிநாயகக்³ரஹாத³யாவேஸநிப³ந்த⁴நம் ||

ததே³தத் ப்ரத்த்யாத்தமவேத³நீயம் து:³க²ம் ரஜ:பரிணாமபே⁴தோ³ ந

ஸக்யதே ப்ரத்த்யாக்யாதும் | தத³நேந து:³க²த்ரயேணந்த:கரணவர்திநா

சேதநாஸக்தே: ப்ரதிகூலவேத³நீயதயா³பி⁴ஸம்ப³ந்தோ⁴பி⁴கா⁴த இதி | ஏதாவதா

ப்ரதிகூலவேத³நீயத்வம் ஜிஹாஸாஹேதுருக்த: | யத்³யபி ந ஸந்நிருத்⁴யதே து:³க²ம்,

ததா²பி தத³பி⁴வ: ஸக்ய: கர்துமித்யுபரிஷ்டா³பா³யிஷ்யதே |

தஸ்மாது³பந்நம் தத³பகா⁴தேகே ஹேதௌ இதி | தஸ்ய து:³க²த்ரயஸ்ய அபகா⁴தக:

தத³பகா⁴தக: | உபஸர்ஜநஸ்யாபி பு³த்³யா ஸந்நிக்ரு³ஷ்டஸ்ய ததா³ பராமர்ஸ: |

அபகா⁴தகஸ்ச ஹேது: ஸாஸ்த்ரப்ரதிபா³யோ, நாந்ய இத்யாஸய: ||

அத்ர ஸங்கதே- த்³ரு³ஷ்டே ஸா³பார்தா² சேத் இதி |

அயமர்த:² | அஸ்து தர்ஹி து:³க²த்ரயம், ஜிஹாஸிதம் ச தத்³ ப⁴வது, ப⁴வது

ச தச்²க்யஹாநம், ஸஹதாம் ச ஸாஸ்த்ரக³ம்ய உபாயஸ்தது³ச்சே²த்தும் |

ததா²ப்யத்ர ப்ரேக்ஷாவதாம் ஜிஜ்ஞாஸா ந யுக்தா, த்³ரு³ஷ்டஸ்யைவோபாயஸ்ய

தது³ச்சே²த³கஸ்ய ஸுகரஸ்ய வித்³யமாநத்வாத், தச்²க்யஹாநம், ஸஹதாம் ச

ஸாஸ்த்ரக³ம்ய உபாயஸ்தது³ச்சே²த்தும் | ததா²ப்யத்ர ப்ரேக்ஷாவதாம் ஜிஜ்ஞாஸா ந

யுக்தா, த்³ரு³ஷ்டஸ்யைவோபாயஸ்ய தது³ச்சே²த³கஸ்ய ஸுகரஸ்ய வித்³யமாநத்வாத்
|

தத்த்வஜ்ஞாநஸ்ய து அநேகஜந்மாப்யாஸபரம்பரா³ஸ்யாஸஸாத³யதயா³பி⁴தி³ஷ்கரத்வாத்
|

ததா² ச லௌகிகாநாமாபா⁴ணக:-

'அக்கே சேந்மது⁴ விந்தே³த கிமர்த²ம் பர்வதம் வ்ரஜேத் ||

இஷ்டஸ்யார்த²ஸ்ய ஸம்ஸித்³தௌ⁴ கி வித்³வாந யத்நமாசரேத்' || இதி |

ஸந்தி சோபாயா: ஸதஸ: ஸாரீரது:³க²ப்ரதீகாராயேஷத்³கரா

பி⁴ஷஜாம் வரைருபதி³ஷ்டா: | மாநஸஸ்யாபி ஸந்தாபஸ்ய ப்ரதீகாராய

மனோஜ்ஞஸ்தீ¹பாநபோ⁴ஜநவிலேபநவஸ்த்ராலங்காராதி³விஷயஸம்ப்ராப்திருபாய:

ஸுகர: | ஏவமாதி⁴பௌ⁴திகஸ்யாபி து:³க²ஸ்ய

நீதிஸாஸ்த்ராப்யாஸுகுஸலதாநிரத்யயஸ்தா²நாத்யாஸநாதி:³ப்ரதீகாரஹேதுரீஷத்கர:

|

ததா²ஸ்தி⁴தை³விகஸ்யாபி மணிமந்த்ரௌஷதா⁴த்யுபயோக:³ ஸுகர: ப்ரதீகாரோபாய
இதி ||

நிராகரோதி- ந இதி | குத: ? ஏகாந்தாத்யந்ததோ⁵பா⁴வாத் | ஏகாந்தோ -
து:³க²நிவ்ரு³த்தேரவஸ்யம்பா⁴வ:, அத்யந்தோ - நிவ்ரு³த்தஸ்ய து:³க²ஸ்ய
புநருத்பாத:³, தயோரேகாந்தாத்யந்தயோரபா⁴வ ஏகாந்தாத்யந்ததோ⁵பா⁴வ: |
ஷஷ்ட²ஸ்தா²நே ஸார்வவிப⁴க்திகஸ்தஸி: |

ஏதது³க்தம் ப⁴வதி யதா²விதி⁴

ரஸாயநாதி³காமிநீ⁴திஸாஸ்த்ராப்யாஸமந்த்ரா³த்யுபயோகே³ஸி தஸ்ய
தஸ்யாத்யாத்திகாதே³ர்து:³க²ஸ்ய நிவ்ரு³த்தேரத³ஸநாத³ அநைகாந்திகத்வம்,
நிவ்ரு³த்தஸ்யாபி புநருத்பத்தி³ஸநாத³ அநாத்யந்திகத்வம், இதி ஸுகரோ⁵பி
ஐகாந்திகாத்யந்திகது:³க²நிவ்ரு³த்தேர்ந த்³ரு³ஷ்ட உபாய இதி நாபார்தா²
ஜ்ஞாஸேத்யர்த:² ||

யத்³யபி து:³க²மமங்க³ஸம், ததா²பி தத்பரிஹாரார்த²த்வேந தத³பகா⁴தோ
மங்க³ஸமேவேதி யுக்³தம் ஸாஸ்த்ராதௌ³ தத்கீர்தநமிதி || 1 ||

காரிகா 2

ஸ்யாதே³தத் | மா பூ⁴த்³ த்³ரு³ஷ்ட உபாய:, வைதி³கஸ்து ஜ்யோதிஷ்டோமாதி:³
ஸஹஸ்ரஸம்வத்ஸரபர்யந்த: கர்மகலாபஸ்தாபத்ரயமேகாந்தமத்யந்தஞ்சாபநேஷ்யதி

|

ஸ்ருதிஸ்ச- ஸ்வர்க³காமோ யஜேத இதி | ஸ்வர்க³ஸ்ச-
யந்ந து:³கே²ந ஸம்பி⁴ந்நம் ந ச க்³ரஸ்தமநந்தரம் |

அபி⁴லாஷோபநீதம் ச தத் ஸுக²ம் ஸ்வ:பதா³ஸ்பத³ம் || இதி |

(தந்ந்ரவார்திகம்)

து:³க²விரோதீ⁴ ஸுக²விஸேஷஸ்ச ஸ்வர்க:³ | ஸ ச

ஸ்வஸத்தயா ஸமூலகா⁴தமபஹந்தி து:³க²ம் | ந சைஷ

க்ஷயீ | ததா² ஹி ஸ்ருயதே- 'அபாம ஸோமமம்ரு³தா அபூ⁴ம்

இதி | ததக்ஷயே குதோ⁵ஸ்யாம்ரு³த்தவஸம்பா⁴வ: ? தஸ்மா³த்வைதி³கஸ்யோபாயஸ்ய
தாபத்ரயப்ரதீகாரஹேதோர்முஹூர்த்யாமாஹோராத்ரமாஸஸம்வத்ஸரநிர்வர்தநீயஸ்யானேகஜந்

விவேகஜ்ஞாநாத்³ ஈஷத்கரத்வாத் புநரபி வ்யர்தா² ஜிஜ்ஞாஸா இத்யாஸங்க்யாஹ-

|| த்³ரு'ஷ்டவதா³நுஸ்ரவிக:, ஸ ஹ்யவிஸூத்³தி⁴க்ஷயாதிஸ்யயுக்த: |

தத்³விபரீத: ஸ்ரேயாந் வ்யக்தாவ்யக்தஜ்ஞவிஜ்ஞாநாத் || 2 ||

|| த்³ரு'ஷ்ட இதி | கு³ருபாடா²த்³நுஸ்ரூயதே இத்யநுஸ்ரவோ வேத:³ | ஏதநு³க்தம் ப⁴வதி-
'ஸ்ரூயத ஏவ பரம் ந கேநாபி க்ரியதே' இதி | தத்ர ப⁴வ ஆநுஸ்ரவிக: |
தத்ர ப்ராப்தோ ஜ்ஞாத இதி யாவத் | ஆநுஸ்ரவிகோ⁵பி கர்மகலாபோ த்³ரு'ஷ்டேந
துல்யோ

வர்ததே, ஐகாந்திகாத்யந்திகது:³க²ப்ரதீகாராநுபாயத்வஸ்யோப⁴யத்ராபி துல்யத்வாத் |
யத்³யபி ச ஆநுஸ்ரவிக: இதி ஸாமாந்யாபி⁴தா⁴நம், ததா²பி கர்மகலாபாபி⁴ப்ராயம்
த்³ரஷ்டவ்யம், விவேகஜ்ஞாநஸ்யாப்யாநுஸ்ரவிகத்வாத் | ததா² ச ஸ்ரூயதே-
|| ஆத்மா வா⁵ரே ஜ்ஞாதவ்ய: ப்ரக்ரு'த்திதோ விவேக்தவ்ய: (ப்³ரு'ஹதா³ரண்யக 2|4|5),
|| ந ஸ புநராவர்ததே (சா²ந்தோ³க்³ய 8|15) இதி ||

|| அஸ்யாம் ப்ரதிஜ்ஞாயாம் ஹேதுமாஹ- ஸ ஹ்யவிஸூத்³தி⁴க்ஷயாதிஸ்யயுக்த: இதி |
|| அவிஸூத்³தி:⁴ ஸோமாதி³யாக³ஸ்ய பஸூபீ³ஜாதி³வத⁴ஸாத⁴நதா | யதா²ஸ்ஹ
ஸம் ப⁴க³வாந் பூ³சஸிகா²சார்ய:- ஸ்வல்ப: ஸங்கர: ஸபரிஹார:
ஸப்ரத்யவமர்ஷ: இதி | 'ஸ்வல்ப: ஸங்கரோ' ஜ்யோதிஷ்டாமாதி³ஜந்மந:
ப்ரதா⁴நாபூர்வஸ்ய ஸ்வல்பேந பஸூஹிம்ஸாதி³ஜந்மநா⁵நர்த²ஹேதுநா⁵பூர்வேண
ஸங்கர: |

'ஸபரிஹார:' கியதா⁵பி ப்ராயஸ்சித்தேந பரிஹர்தும் ஸக்ய: |

அத² ச ப்ரமாத³த: ப்ராயஸ்சித்தமபி நாசரிதம், ப்ரதா⁴நக்ரம்விபாகஸமயே
ஸ பச்யதே | ததா²பி யாவத்³ஸாவநர்த²ம் ஸூதே தாவத் ப்ரத்யவமர்ஷேண
ஸஹிஷ்ணுதயா ஸஹ வர்தத இதி ஸப்ரத்யவமர்ஷ: | ம்ரு'ஷ்யந்தே ஹி
புண்யஸம்பா⁴ரோபநீதஸ்வர்க³ஸூதா⁴மஹாஹ்ரு'தா³வகா³ஹிந: குஸலா: பாபமாத்ரோபஸாதி³த
து:³க²வஹ்நிகணிகாம் ||

|| ந ச- மா ஹிம்ஸ்யாத் ஸர்வா பூ⁴தாநி இதி ஸாமாந்யஸாஸ்த்ரம் விஸேக்ஷஸாஸ்த்ரேண
|| அக்³நீஷோமீயம் பஸூமாலபே⁴த இத்யநேந பா³த்⁴யதே- இதி யுக்தம், விரோதா⁴பா⁴வாத்
|

விரோதே⁴ ஹி ப³லீயஸா து³ர்ப³லோ பா³த்⁴யதே | ந சேஹாஸ்தி கஸ்சித்³விரோத:⁴,
பி⁴ந்நவிஷ்யத்வாத் |

|| ததா² ஹி- ந ஹிம்ஸ்யாத்³ இதி நிஷேதே⁴ந ஹிம்ஸாயா அநர்த²ஹேதுபா⁴வோ
ஜ்ஞாப்யதே, ந

த்வக்ரத்வர்த²த்வமபி, அக்³நீஷோமீயம் பஸுமாலபே⁴த இத்யநேந து பஸுஹிம்ஸாயா:
 க்ரத்வர்த²முச்யதே, நாநர்த²ஹேதுத்வாபா⁴வ:, ததா² ஸதி வாக்யபே⁴த³ப்ரஸங்கா³த் |
 ந சாநர்த²ஹேதுத்வக்ரதுபகாரகத்வயோ: கஸ்சித்³விரோதோ⁴ஸ்தி | ஹிம்ஸா ஹி
 புருஷஸ்ய தோ³ஷமாவக்ஷயதி, க்ரதோஸ்சோபகரிஷ்யதீதி |
 க்ஷயாதிஸயௌ ச ப²லக்³தாவப்யுபாயே உபசரிதௌ | க்ஷயித்வம் ச ஸ்வர்கா³தே:³
 ஸத்த்வே ஸதி கார்யத்வாத் அநுமிதம் | ஜ்யோதிஷ்டோமாத³ய: ஸ்வர்க³மாத்ரஸ்ய
 ஸாத⁴நம்,

வாஜுபேயாத³யஸ்து ஸ்வாராஜ்யஸ்யேத்யதிஸயயுக்தத்வம் | பரஸம்பது³த்கர்ஷோ ஹி
 ஹீநஸம்பத³ம் புருஷம் து:³கா²கரோதி ||

|| அபாம ஸோமமம்ரு³தா அபூ⁴ம இதி சாம்ரு³தத்வாபி⁴தா⁴நம்
 சிரஸ்தே²மாநமுபலக்ஷயதி | யதா³ஹு:-

|| ஆபூ⁴தஸம்பலவம் ஸ்தா²நமம்ரு³தத்வம் ஹி பா⁴ஷ்யதே இதி ||

|| அத ஏவ ச ஸ்ருதி:-

|| ந கர்மணா ந ப்ரஜயா த⁴நேந த்யாகே³நைகேநாம்ரு³தத்வமாநஸா: |

பரேண நாகம் நிஹிதம் கு³ஹாயாம் விப்⁴ராஜதே யத்³யதயோ விஸந்தி || இதி
 (மஹாநாராயண,

1015) |

|| ததா² கர்மணா ம்ரு³த்யம்ரு³ஷ்யோ நிஷேது:³ ப்ரஜாவந்தோ த்³ரவிணமீஹமாநா: |
 ததா² பரே ரு³ஷ்யோ யே மநீஷிண: பரம் கர்மப்⁴யோ⁵ம்ரு³தத்வமாநஸா: இதி
 ச ||

|| ததே³தத் ஸர்வமபி⁴ப்ரேத்யாஹ- தத்³விபரீத: ஸ்ரேயாந், வ்யக்தாவ்யக்தஜ்ஞவிஜ்ஞாநாத்
 இதி | தஸ்மாத் - ஆநுஸ்ரவிகாத் து:³க²பகா⁴தகோபாயாத் ஸோமபாநாதே³ரவிஸுத்³தா⁴த்³
 அநித்யஸாதிஸயப²லாத் விபரீத: விஸுத்³த:⁴ ஹிம்ஸாதி³ஸங்கராபா⁴வாத்,
 நித்யநிரதிஸயப²ல:, அஸக்ரு³த் புநராவ்ரு³த்திஸ்ருதே: | ந ச
 கார்யத்வேநாநித்யதா ப²லஸ்ய யுக்தா, பா⁴வகார்யஸ்ய ததா²த்வாத், து:³க²ப்ரத்⁴வம்ஸஸ்ய
 து கார்யஸ்யாபி தத்³வைபரீத்யாத் | ந ச து:³கா²ந்தரோத்பாத:³, காரணப்ரவ்ரு³த்தௌ
 கார்யஸ்யாநுத்பாதா³த், விவேகஜ்ஞானோபஜநநபர்யந்தத்வாச்ச காரணப்ரவ்ரு³த்தே: |
 ஏதச்சோபரிஷ்டாது³ப்பாத³யிஷ்யதே ||

|| அக்ஷரார்த²ஸ்து- தஸ்மாத் - ஆநுஸ்ரவிகாத் து:³கா²பகா⁴தகாத்³ ஹேதோ:, விபரீத: -

ஸத்த்வபுருஷாந்யதாப்ரத்யய: ஸாக்ஷாத்காரோ து:³கா²பகா⁴தகோ ஹேது: . அத ஏவ
ஸ்ரேயாந் |

ஆநுஸ்ரவிகோ ஹி வேத³விஹிதத்வாத் மாத்ரயா து:³கா²பகா⁴தகத்வாச்ச ப்ரஸஸ்ய: |
ஸத்த்வபுருஷாந்யதாப்ரத்யயோ⁵பி ப்ரஸஸ்ய: | தத³நயோ: ப்ரஸஸ்யயோர்மத⁴யே
ஸத்த்வபுருஷாந்யதாப்ரத்யய: ஸ்ரேயாந் ||

குத: புநரஸ்யோத்பத்தி: ? இத்யத ஆஹ- வ்யக்தாவ்யக்தஜ்ஞவிஜ்ஞாநாத் இதி |
வ்யக்தம் ச அவ்யக்தம் ச ஜ்ஞஸ்ச வ்யக்தாவ்யக்தஜ்ஞா: , தேஷாம் விஜ்ஞாநம்
விவேகேந ஜ்ஞாநம், வ்யக்தாவ்யக்தஜ்ஞவிஜ்ஞாநம் | வ்யக்தஜ்ஞாநபூர்வகமவ்யக்தஸ்ய
தத்காரணஸ்ய ஜ்ஞாநம் | தயோ: பாரார்த்²யேநாத்மா பரோ ஜ்ஞாயதே, இதி
ஜ்ஞாநக்ரமேணாபி⁴தா⁴நம் |

ஏதது³க்தம் ப⁴வதி- ஸ்ருதிஸம்ரு³தீஹாஸபுராணேப்⁴யோ வ்யக்தாதீ³ந் விவேகேந
ஸ்ருத்வா,

ஸாஸ்த்ரயுக்த்யா ச வ்யவஸ்தா²ப்ய, தீ³ர்க⁴காலாத்³ரநைரந்தர்யஸத்காரஸேவிதாத்
பா⁴வநாமயாத் விஜ்ஞாநமிதி | ததா² ச வக்ஷயதி-

ஏவம் தத்த்வாப்⁴யாஸாந்நாஸ்மி ந மே நாஹமித்யபரிஸேஷம் |

அவிப்ரியயாத்³விஸூத்³த⁴ம் கேவலமுத்பத்³யதே ஜ்ஞாநம் || இதி (காரிகா

64) || 2 ||

காரிகா 3

ததே³வம் ப்ரேக்ஷாவத³பேக்ஷிதார்த்²த்வேந ஸாஸ்த்ராரம்ப⁴ம் ஸமாதா⁴ய
ஸாஸ்த்ரமாரப⁴மாண: ஸ்ரோத்ரு³பு³தீ⁴ஸமவதா⁴நாய தத³ர்த²ம் ஸங்க்ஷேபத:
ப்ரதிஜானீதே-

|| மூலப்ரக்ரு³திரவிக்ரு³திர்மஹதா³த்³யா: ப்ரக்ரு³திவிக்ரு³தய: ஸப்த |

ஷோட³ஸகஸ்து விகாரோ, ந ப்ரக்ரு³திர்ந விக்ரு³தி: புருஷ: || 3 ||

ஸங்க்ஷேபதோ ஹி ஸாஸ்த்ரார்த்²ஸ்ய சதஸ்ரோ விதா:⁴ | கஸ்சித³ர்த:² ப்ரக்ரு³திரேவ,
கஸ்சித³ர்தோ² விக்ரு³திரேவ, கஸ்சித்ப்ரக்ரு³திவிக்ரு³தி: , கஸ்சித³நு⁴யருப: |

தத்ர கா ப்ரக்ரு³தி: ? இத்யுத்தம்- மூலப்ரக்ரு³திரவிக்ரு³தி: இதி |

ப்ரகரோதீதி ப்ரக்ரு³தி: ப்ரதா⁴நம், ஸத்த்வரஜஸ்தமஸாம் ஸாம்யாவஸ்தா², ஸா
அவிக்ரு³தி: , ப்ரக்ரு³திரேவேத்யர்த:² | குத: ? இத்யுத்தம், மூலேதி மூலஞ்சாஸௌ
ப்ரக்ரு³திஸ்சேதி மூலப்ரக்ரு³தி: | விஸ்வஸ்ய கார்யஸங்கா⁴தஸ்ய ஸா மூலம், ந

த்வஸ்யா மூலாந்தரமஸ்தி, அநவஸ்தா²ப்ரஸங்கா³த் | ந சாநவஸ்தா²யாம்
ப்ரமாணமஸ்தீதி

பா⁴வ: ||

கதமா: புந: ப்ரக்ரு¹திவிக்ரு²தய:, கியத்யஸ்ச ? இத்யத உக்தம்- மஹதா³த்³யா:
ப்ரக்ரு¹திவிக்ரு²தய: ஸப்த இதி | ப்ரக்ரு¹தயஸ்ச விக்ரு²தயஸ்ச தா இதி
ப்ரக்ரு¹திவிக்ரு²தய: ஸப்த |

ததா² ஹி- மஹத்தத்த்வமஹங்காரஸ்ய ப்ரக்ரு¹தி:, விக்ரு²திஸ்ச மூலப்ரக்ரு¹தே: |
ஏவமஹங்காரதத்த்வம் தந்மாத்தராணமிந்த³ரியாணம் ச ப்ரக்ரு¹தி: விக்ரு²திஸ்ச
மஹத: | ஏவம் பஞ்சதந்மாத்தராணி தத்த்வாநி பூ⁴தாநாமாகாஸாதீ³நாம் ப்ரக்ரு¹தயோ
விக்ரு²தயஸ்சாஹங்காரஸ்ய ||

அத² கா விக்ரு¹திரேவ, கியதீ சேத்யத உக்தம்- ஷோட³ஸகஸ்து விகார:
இதி | ஷோட³ஸஸங்க்யாபரிமிதோ க³ண: ஷோட³ஸக: | துஸப்³தோ³ஸவதா⁴ரணே
பி⁴ந்நக்ரமஸ்ச | பஞ்சமஹாபூ⁴தாநி ஏகாத³ஸ இந்த³ரியாணி சேதி ஷோட³ஸகோ
க³ணே

விகார ஏவ, ந ப்ரக்ரு¹திரிதி | யத்³யபி ச ப்ரு²தி²வ்யாதீ³நாம் கோ³க⁴டவ்ரு²க்ஷாத³யோ
விகாரா:, ஏவம் தத்³விகாரபே⁴தா³நாம் பயோபீ³ஜாதீ³நாம் தத்⁴யங்குரா³த்ய:, ததா²ஸபி
க³வாத³யோ பீ³ஜாத³யோ வா ந ப்ரு²தி²வ்யாதி³ப்யஸ்தத்த்வாந்தரம் | தத்த்வாந்தரோபாதா³நத்
ச ப்ரக்ரு¹தித்வம்' இஹாபி⁴ப்ரேதமிதி ந தோ³ஷ: | ஸர்வேஷாம் கோ³க⁴டாதீ³நாம்
ஸ்தூ²லதேந்த³ரியக்³ராஹ்யதா ச ஸமேதி ந தத்த்வாந்தரத்வம் |
அநுப⁴யருபமுக்க்தம், ததா³ஹ - ந ப்ரக்ரு¹திர்ந விக்ரு²தி: புருஷ: இதி |
ஏதச்ச ஸர்வமுபரிஷ்டாது³ப்பாத³யிஷ்யதே || 3 ||

காரிகா 4

தமிமமர்த²ம் ப்ராமாணிகம் கர்துமபி⁴மதா: ப்ரமாணபே⁴தா³ லக்ஷணீயா: | ந ச
ஸாமாந்யலக்ஷணமந்தரேண ஸக்யதே விஸேஷலக்ஷணம் கர்துமிதி ப்ரமாணஸாமாந்யம்
தாவல்லக்ஷயதி-

|| த்³ரு²ஷ்டமநுமாநமாப்தவசநம் ச, ஸர்வப்ரமாணஸித்³த⁴த்வாத் |
த்ரிவித⁴ம் ப்ரமாணமிஷ்டம் ப்ரமேயஸித்³தி:⁴ ப்ரமாணாதீ³தி⁴ || 4 ||

அத்ர ச 'ப்ரமாணம்' இதி ஸமாக²யயா லக்ஷயப்த³ம் | தந்நிர்வசநம் ச
லக்ஷணம் | ப்ரமீயதே⁵நேநேதி நிர்வசநாத் ப்ரமாம் ப்ரதி கரணத்வமவக³ம்யதே |
அஸந்தி³க³தா⁴விபீ⁴தாநதி⁴க³தவிஷ்யா சித்தவ்ரு²த்தி: | போ³த⁴ய்ச்ச

பௌருஷ்யை: ப²லம் ப்ரமா | ததஸாத⁴நம் ப்ரமாணமிதி | ஏதேந
ஸம்ஸயவிப்ரய்யஸம்ரு³திஸாத⁴நேஷ்வப்ரமாணேஷ்வப்ரஸங்க: ³ ||

ஸங்க்யாவிப்ரதிபத்திம் நிராகரோதி- த்ரிவித⁴ம் இதி | திஸ்ரோ விதா⁴ அஸ்ய
ப்ரமாணஸாமாந்யஸ்ய தத் த்ரிவித⁴ம், ந ந்யூநம், நாப்யதி⁴கமித்யர்த: ² |
விஸேஷலக்ஷணநந்தரம் சைதது³பபாத³யிஷ்யாம: |

கதமா: புநஸ்தா விதா⁴ ? இத்யத ஆஹ- த்³ரு³ஷ்டமநுமாநமாப்தவசநம் ச
இதி | ஏதச்ச லௌகிகப்ரமாணாபி⁴ப்ராயம், லோகவ்யுத்பாத³நார்த³த்வாச்சா²ஸ்த்ரஸ்ய,
தஸ்யைவாத்ராதிகாராத | ஆர்ஷம் து விஜ்ஞாநம் யோகி³நாமூர்த⁴வஸ்ரோதஸாம் ந
லோகவ்யுத்பாத³நாயாலமிதி ஸத³பி நாபி⁴ஹிதம், அநதி⁴காராத ||

ஸ்யாதே³தத் - மா பூ⁴நந்யூநம், அதி⁴கம் து கஸ்மாந்ந ப⁴வதி, ஸங்கி³ரந்தே ஹி
ப்ரதிவாதி³ந உபமாநாத³ந்யபி ப்ரமாணாநி, இத்யத ஆஹ- ஸர்வப்ரமாணஸித்³த⁴த்வாத்
இதி | ஏஷவேவ த்³ரு³ஷ்டாநுமாநாப்தவசநேஷு ஸர்வேஷாம் ப்ரமாணாநாம்
ஸித்³த⁴த்வாத்-

அநதர்பா⁴வாதி³த்யர்த: ² | ஏதச்சோபபாத³யிஷ்யத இத்யுத்தம் |

அத² ப்ரமேயவ்யுத்பாத³நாய ப்ரவ்ரு³த்தம் ஸாஸ்த்ரம் கஸ்மாத் ப்ரமாணம்
ஸாமாந்யதோ

விஸேஷதர்ச லக்ஷயதி ? இத்யத ஆஹ- ப்ரமேயஸித்³தி: ⁴ ப்ரமாணா³தி⁴ இதி |
ஸித்³தி: ⁴ ப்ரதீதி: |

ஸேயமார்யா⁵ர்த²க்ரமாநுரோதே⁴ந பாட²க்ரமமநாத³ரு³த்யைவ வ்யாக்யாதா || 4 ||

காரிகா 5

ஸம்ப்ரதி ப்ரமாணவிஸேஷலக்ஷணாவஸரே ப்ரத்யக்ஷஸ்ய ப்ரமாணேஷு ஜ்யேஷ்ட²த்வாத்
தத³தீ⁴நத்வாச்சாநுமாநாத³நாம், ஸர்வவாதி³நாமவிப்ரதிபத்தே³ர்ச, ததே³வ
தாவல்லக்ஷயதி-

|| ப்ரதிவிஷ்யாத்யவஸாயோ த்³ரு³ஷ்டம், த்ரிவித⁴மநுமாநமாக்யாதம் |

தல்லிங்க³லிங்கி³பூர்வகமாப்தஸ்ருதிராப்தவசநம் து || 5 ||

|| ப்ரதிவிஷ்யாத்யவஸாயோ த்³ரு³ஷ்டம் இதி | அத்ர த்³ரு³ஷ்டம் இதி
லக்ஷயநிர்தே³ஸ: , பரிஸிஷ்டம் து லக்ஷணம் | ஸமாநாஸமாநஜாதீயவ்யவச்சே²தோ³
லக்ஷணர்த: ² ||

அவயவார்த²ஸ்து- விஸிந்வந்தி விஷயிணமநுப³த⁴நந்தி ஸ்வேந ரூபேண
நிருபணீயம் குர்வந்தீதி யாவத் | விஷயா: ப்ரு³தி²வ்யாத³ய: ஸுகா²த³யர்ச,

அஸ்மதா³தீ³நாமவிஷயா: தந்மாத்தரலக்ஷண: யோகி³நாமூர்த்வஸ்ரோதஸாம் ச விஷயா:

விஷயம் விஷயம் ப்ரதி வர்த்தத இதி ப்ரதிவிஷயம் | வ்ரு³த்திஸ்ச ஸந்நிகர்ஷ: | அர்த²ஸந்நிக்ரு³ஷ்டமிந்நீ³ரியமித்தயர்த: ² | தஸ்மிந் அத்யவஸாய:, ததா³ஸ்ரித இதயர்த: ² | அத்யவஸாயஸ்ச பு³த்தி⁴வ்யாபாரோ ஜ்ஞாநம், உபாத்தவிஷயாணமிந்நீ³ரியாணம் வ்ரு³த்தௌ ஸத்யாம் பு³த்தீ⁴ஸ்தமோ⁵பி⁴பே⁴வே ஸதி ய: ஸத்த்வஸமுதீ³ரேக:, ஸோ⁵த்யவஸாய இதி வ்ரு³த்திரிதி ஜ்ஞாநமிதி சாக்யாயதே | இத³ம் தத் ப்ரமாணம் |

அநேந யஸ்சேதநாஸக்தேரநுக³ரஹஸ்தத²ப²லம், ப்ரமா போ³த: ⁴ | பு³த்தி⁴தத்தவம் ஹி ப்ராக்ரு³தத்வாத³சேதநமிதி ததீ³யோ⁵த்யவஸாயோ⁵ப்யசேதந: க⁴டாதி³வத் | ஏவம் பு³த்தி⁴தத்தவஸ்ய ஸுகா²த³யோ⁵பி⁴ பரிணாமபே⁴தா³ அசேதநா: |

புருஷஸ்து ஸுகா²த³யந்ருஷங்க³ சேதந: | ஸோ⁵யம் பு³த்தி⁴தத்தவவர்திநா ஜ்ஞாநஸுகா²தீ³நா தத்ப்ரதிபி³ம்பி³தஸ்தச்சா²யாபத்த்யா ஜ்ஞாநஸுகா²தீ³மாநிவ ப⁴வதீதி சேதநோ⁵நுக³ரு³ஹ்யதே | சிதிச்சா²யாபத்த்யா சாசேதநா⁵பி⁴ பு³த்தி⁴ஸ்தத³த்யவஸாயோ⁵ப்யசேதநஸ்சேதநவத்³ ப⁴வதீதி | ததா² ச வக்ஷயதி- தஸ்மாத்தத்ஸம்யோகா³த³சேதநம் சேதநாவதி³வ லிங்க³ம் |

கு³ணகர்த்ரு³த்வே⁵பி⁴ ததா² கர்தேவ ப⁴வத்யுதா³ஸீந: || (கா0 21) இதி |

அத்ராத்த்யவஸாயக்³ரஹணேந ஸம்ஸயம் வ்யவச்சி²நத்தி, ஸம்ஸயஸ்யாநவஸ்தி²தக்³ரஹணேநாநிஸ்சிதரூபத்வாத் | நிஸ்சயோ⁵த்யவஸாய இதி சாந்ரதா²ந்ரதம் | விஷயக்³ரஹணேந சாஸத்³விஷயம் விபர்யயம்பாகரோதி | ப்ரதிக்³ரஹணேந சேந்நீ³ரியார்த²ஸந்நிகர்ஷஸூசநாத³நுமாநஸம்ரு³த்யாத³ய: பராக்ரு³தா ப⁴வந்தி |

ததே³வம் ஸமாநாஸமாநஜாதீயவ்யவச்சே²த³கத்வாத் ப்ரதிவிஷயாத்யவஸாய: இதி த்³ரு³ஷ்டஸ்ய ஸம்பூர்ணம் லக்ஷணம் | தந்ந்ராந்தரேஷு லக்ஷணந்தராணி தைர்தி²காநாம்

ந தூ³ஷ்தாநி, விஸ்தரப⁴யாதி³தி |

நாநுமாநம் ப்ரமாணம்³இதி வத³தா லோகாயதிகேநாப்ரதிபந்ந: ஸந்நி³க்³தோ⁴ விபர்யஸ்தோ வா

புருஷ: கத²ம் ப்ரதிபத்³யேத ? ந ச புருஷாந்தரக்³தா அஜ்ஞாநஸந்தே³ஹவிபர்யயா: ஸக்யா அர்வாக்³த்³ரு³ஸா ப்ரத்யக்ஷண ப்ரதிபத்தும் | நாபி ப்ரமாணந்தரேண,

அநப்யுக³மாத் | அநவத்⁴ரு³தாஜ்ஞாநஸம்ஸயவிபர்யயஸ்து யம் கஞ்சந புருஷம்
 ப்ரதி வர்தமாநோ⁵நவதே⁴யவசநதயா ப்ரேக்ஷாவத்³பி⁴ருந்மத்தவது³பேக்ஷயேத |
 தத்³நோஜ்ஞாநாத³ய: பரபுருஷவர்தினோ⁵பி⁴ப்ராயபே⁴தா³த்³வசநபே⁴தா³த்³ வா
 விங்கா³த்³நுமாதவ்யா:, இত্যகாமேநாப்யநுமாநம் ப்ரமாணமப்யுபேயம் |
 தத்ர ப்ரத்யக்ஷகார்யத்வாத்³நுமாநம் ப்ரத்யக்ஷாநந்தரம் லக்ஷணீயம் |
 தத்ராபி ஸாமாந்யலக்ஷணபூர்வகத்வாத்³விஸேஷலக்ஷணஸ்யேத்யநுமாநஸாமாந்யம்
 தாவல்லக்ஷயதி- தல்லிங்க³லிங்கி³பூர்வகம் இதி | லிங்க³ம் வ்யாப்யம், லிங்கி³
 வ்யாபகம் | ஸங்கிதஸாமாரோபிதோபாதி⁴நிராகரணேந ச வஸ்துஸ்வபா⁴வப்ரதிப³த்³த⁴ம்
 வ்யாப்யம், யேந ச ப்ரதிப³த்³த⁴ம், தத்³வ்யாபகம் | லிங்க³லிங்கி³க்³ரஹணேந
 ச விஷயவாசிநா விஷயிணம் ப்ரத்யயமுபலக்ஷயதி | 'தூ⁴மாதி³ர்வ்யாப்யோ
 வஹ்ந்யாதி³ர்வ்யாபக:' இதி ய: ப்ரத்யயஸ்தத்தபூர்வகம் | லிங்கி³க்³ரஹணம்
 சாவர்தநீயம் |
 தேந ச லிங்க³மஸ்யாஸ்தீதி பக்ஷத⁴ர்மதாஜ்ஞாநமபி த³ர்ஸிதம் ப⁴வதி | தத்
 'வ்யாப்யவ்யாபகபா⁴வபக்ஷத⁴ர்மதாஜ்ஞாநபூர்வகமநுமாநம்'இதி- அநுமாநஸாமாந்யம்
 லக்ஷிதம் |
 அநுமாநவிஸேஷாந் தந்த்ராந்தரலக்ஷிதாந் அபி⁴மதாந் ஸ்மாரயதி-
 த்ரிவித⁴மநுமாநமாக²யாதம் இதி, தத் ஸாமாந்யதோ லக்ஷிதமநுமாநம்
 விஸேஷதஸ்த்ரிவித⁴ம், பூர்வவத், ஸேஷவத், ஸாமாந்யதோ த்³ரு³ஷ்டஞ்சேதி |
 தத்ர ப்ரத²மம் தாவத் த்³விவித⁴ம்- வீதமவீதம் ச | அந்வயமுகே²ந ப்ரவர்தமாநம்
 விதா⁴யகம் வீதம், வ்யதிரேகமுகே²ந ப்ரவர்தமாநம் நிக்ஷேத⁴கமவீதம் |
 தத்ராவீதம் ஸேஷவத் | ஸிஷ்யதே பரிஸிஷ்யா இதி ஸேஷ:, ஸ ஏவ விஷயதயா
 யஸ்யாஸ்த்யநுமாநஜ்ஞாநஸ்ய தச்சே²ஷவத் | யதா³ஹு:- 'ப்ரஸக்தப்ரதிக்ஷேதே⁴,
 அந்யத்ராப்ரஸங்க³த் ஸிஷ்யமாணே ஸம்ப்ரத்யய: பரிஸேஷ:' இதி (ந்யாயபா⁴ஷ்யம்) |
 அஸ்ய சாவீதஸ்ய வ்யதிரேகிண உதா³ஹரணமக்³ரே⁵பி⁴தா⁴ஸ்யதே |
 வீதம் ச த்³வேதா⁴- பூர்வவத், ஸாமாந்யதோ த்³ரு³ஷ்டம் ச | தத்ரைகம்
 த்³ரு³ஷ்டஸ்வலக்ஷணஸாமாந்யவிஷயம் யத் தத்தபூர்வவத், பூர்வம் ப்ரஸித்³த⁴ம்
 த்³ரு³ஷ்டஸ்வலக்ஷணஸாமாந்யமிதி யாவத், தத்³ஸ்ய விஷயத்வேநாஸ்த்யநுமாநஸ்யேதி
 பூர்வவத் | யதா² தூ⁴மாத் வஹ்நித்வஸாமாந்யவிஸேஷ: பர்வதே⁵நுமீயதே, தஸ்ய
 வஹ்நித்வஸாமாந்யவிஸேஷஸ்ய ஸ்வலக்ஷணம் வஹ்நிவிஸேஷோ த்³ரு³ஷ்டோ
 ரஸவத்தா²ம் |
 அபரம் ச வீதம் ஸாமாந்யதோ த்³ரு³ஷ்டம்- அத்³ரு³ஷ்டஸ்வலக்ஷணஸாமாந்யவிஷயம்
 |

யதே²ந்த³ரியவிஷயமநுமாநம் | அத்ர ஹி ரூபாதி³விஜ்ஞாநாநாம் க்ரியாத்வேந
 கரணவத்த்வமநுமீயதே | யத்³யபி கரணத்வஸாமாந்யஸ்ய சி²தா³தௌ³
 வாஸ்யாதி³ ஸ்வலக்ஷணமுபலப³த⁴ம், ததா²ஸ்பி யஜ்ஜாதீயம் ரூபாதி³ஜ்ஞாநே
 கரணவத்த்வமநுமீயதே தஜ்ஜாதீயஸ்ய கரணஸ்ய ந த்³ரு³ஷ்டம் ஸ்வலக்ஷணம்
 ப்ரத்யக்ஷண | இந்த³ரியஜாதீயம் ஹி தத்தகரணம், நசேந்த³ரியத்வஸாமாந்யஸ்ய
 ஸ்வலக்ஷணமிந்த³ரியவிஸேஷ: ப்ரத்யக்ஷகோ³சரோ³வாக்³த்³ரு³ஸாம், யதா²
 வஹ்நித்வஸாமாந்யஸ்ய ஸ்வலக்ஷணம் வஹ்நி: | ஸோ³ஸ்யம் பூர்வவத:
 ஸாமாந்யதோத்³ரு³ஷ்டாத்
 ஸத்யபி வீதத்வேந துல்யத்வே விஸேஷ: | அத்ர ச த்³ரு³ஷ்டம் த்³ர்ஸநம்,
 ஸாமாந்யத இதி ஸாமாந்யஸ்ய, ஸார்வவிப⁴க்திகஸ்தஸி: | அத்³ரு³ஷ்டஸ்வலக்ஷணஸ்ய
 ஸாமாந்யவிஸேஷஸ்ய த்³ர்ஸநம் ஸாமாந்யதோத்³ரு³ஷ்டமநுமாநமித்யர்த: ² |
 ஸர்வம் சைதத³ஸ்மாபி⁴ர்ந்யாயவார்திகதாத்பர்யடிகாயாம் வ்யுத்தபாதி³தமிதி
 நேஹோக்தம்
 விஸ்தரப⁴யாத் |
 ப்ரயோஜகவ்ரு³த்³த⁴ஸப்த³ர்ஸரவணஸமநந்தரம்
 ப்ரயோஜ்யவ்ரு³த்³த⁴ப்ரவ்ரு³த்திஹேதுஜ்ஞாநாநுமாநபூர்வகத்வாச்ச²ப்தா³ர்²ஸம்³ப்த³ந்த⁴க்³ர்ஹண
 ஸ்வார்த²ஸம்³ப்த³ந்த⁴ஜ்ஞாநஸஹகாரிணஸ்ச
 ஸப்த³ஸ்யார்த²ப்ரத்யாயகத்வாத்³நுமாநபூர்வகத்வமித்யநுமாநாந்தரம்
 ஸப்த³ம் லக்ஷயதி- ஆப்தஸ்ருதிராப்தவசநம் து இதி | ஆப்தவசநமிதி
 லக்ஷயநிர்³தே³ஸ:, பரிஸிஷ்டம் லக்ஷணம் | ஆப்தா ப்ராப்தா யுக்தேதி யாவத் | ஆப்தா
 சாஸௌ ஸ்ருதிஸ்சேதி ஆப்தஸ்ருதி: | ஸ்ருதி:- வாக்யஜநிதம் வாக்யார்த²ஜ்ஞாநம் |
 தச்ச ஸ்வத:ப்ரமாணம் | அபௌருஷேயவேத்³வாக்யஜநிதத்வேந
 ஸகலதோ³ஷாஸங்காவிநிர்முத்தேர்யுக்தம் ப⁴வதி | ஏவம்
 வேத்³முலஸம்³ரு³தீதிஹாஸபுராணவாக்யஜநிதமி ஜ்ஞாநம் யுக்தம் ப⁴வதி |
 ஆதி³விது³ஷஸ்ச கபிலஸ்ய கல்பாதௌ³ கல்பாந்தராதி⁴தஸ்ருதிவிஸ்மரணஸம்ப⁴வ:,
 ஸுப்தப்ரபு³த்³த⁴ஸ்யேவ பூர்வேத்³யுரவக³தாநாமர்தா²நாமபரேத்³ய: |
 ததா² ச ஆவட்யஜைக்³ஷவ்யஸம்வாதே³ ப⁴க³வாந் ஜைக்³ஷவ்யோ
 த³ஸமஹாகல்பவர்திஜ்நம்³மரணமாத்மந உவாச த³ஸஸு மஹாகல்பேஷு
 விபரிவர்தமானேந மயா இத்யாதி³நா க்³ர்ந்த²ஸந்த³ர்³பேண |
 ஆப்தக்³ர்ஹணேநாயுக்தா: ஸாக்யபி⁴க்ஷுநிர்³ந்த²கஸம்ஸாரமோசகாதி³நாமாக³மாபா⁴ஸா:
 பரிஹ்ரு³தா ப⁴வந்தி | அயுக்தத்வம் சைதேஷாம் விகா³நாத் விச்சி²ந்நமுலத்வாத்
 ப்ரமாணவிருத்³தா⁴ர்²தா⁴பி⁴தா⁴நாச்ச, கைஸ்சிதே³வ ம்லேச்சா²தி³பி:⁴ புருஷாபஸதை:³

பஸூப்ராயை: பரிக்க³ரஹாத்³போ³த்³த⁴வ்யம் |

துஸப்³தே³நாநுமாநாத்³வ்யவச்சி²நத்தி | வாக்யார்தோ² ஹி ப்ரமேய:, ந
து தத்³த⁴ர்மோ வாக்யம், யேந தத்ர விங்க³ம் ப⁴வேத் | ந ச வாக்யம்
வாக்யார்த²ம் போ³த⁴யத் ஸம்ப³ந்த⁴க்³ரஹணமபேக்ஷதே, அபி⁴நவகவிரசிதஸ்ய
வாக்யஸ்யாத்³ரு³ஷ்டபூர்வஸ்யாநநுபூ⁴தசரவாக்யார்த²போ³த⁴கத்வாதி³தி |
ஏவம் ப்ரமாணஸாமாந்யலக்ஷணேஷு தத்³விஸேஷலக்ஷணேஷு ச ஸத்ஸு, யாநி
ப்ரமாணந்தராண்யுபமாநாதீ³நி ப்ரதிவாதி³பி⁴ரப்⁴யுபேயந்தே தாந்யுத்தலக்ஷணேஷ்வேவ
ப்ரமாணேஷ்வந்தர்ப⁴வந்தி |

ததா² ஹி - உபமாநம் தாவத் 'யதா² கௌ³ஸ்ததா² க³வ்ய:' இதி வாக்யம் | தஜ்ஜநிதா
தீ⁴ராக³ம் ஏவ | யோ⁵ப்யம் 'க³வ்யஸப்³தோ³ கோ³ஸத்³ரு³ஸஸ்ய வாசக:' இதி
ப்ரத்யய:, ஸோ⁵ப்யநுமாநமேவ | யோ ஹி ஸப்³தோ³ யத்ர வ்ரு³த்³தை:⁴ ப்ரயஜ்யதே,
ஸோ⁵ஸதி வ்ரு³த்த்யந்தரே, தஸ்ய வாசக:, யதா² கோ³ஸப்³தோ³ கோ³த்வஸ்ய |
ப்ரயஜ்யதே சைவம் க³வ்யஸப்³தோ³ கோ³ஸத்³ரு³ஸே, இதி தஸ்யைவ வாசக
இதி தத் ஜ்ஞாநமநுமாநமேவ | யத்து க³வ்யஸ்ய சக்ஷு:ஸந்நிக்ரு³ஷ்டஸ்ய
கோ³ஸாத்³ரு³ஸ்யஜ்ஞாநம் தத் ப்ரத்யக்ஷமேவ | அத ஏவ ஸ்மர்யமாநாயாம் க³வி
க³வ்யஸாத்³ரு³ஸ்யஜ்ஞாநம் ப்ரத்யக்ஷம் | ந த்வந்யத்³க³வி ஸாத்³ரு³ஸ்யம் |
அந்யச்ச க³வ்யே | பூ⁴யோ⁵வவவஸாமாந்யயோகோ³ ஹி ஜாத்யந்தரவர்தீ ஜாத்யந்தரே
ஸாத்³ரு³ஸ்யமுச்சயதே | ஸாமாந்யயோக³ஸ்சைக: | ஸ சேத்³க³வ்யே ப்ரத்யக்ஷ:,
க³வ்யபி ததே²தி நோபமாநஸ்ய ப்ரமேயாந்தரமஸ்தி, யத்ர ப்ரமாணந்தரமுபமாநம்
ப⁴வேத், இதி ந ப்ரமாணந்தரமுபமாநம் |

ஏவமர்தா²பத்திரபி ந ப்ரமாணந்தரம் |

ததா² ஹி- ஜீவதஸ்சைத்ரஸ்ய க்³ரு³ஹாபா⁴வத³ர்ஸநேந ப³ஹிர்பா⁴வஸ்யாத்³ரு³ஷ்டஸ்ய
கல்பநமர்தா²பத்திரபி⁴மதா வ்ரு³த்³தா⁴நாம் | ஸா⁵ப்யநுமாநமேவ | யதா³
க²ல்வவ்யாபக: ஸந்நேகத்ர நாஸ்தி ததா³ஸ்யந்நாஸ்தி | யதா³ஸ்யாபக ஏகத்ராஸ்தி
ததா³ஸ்யத்ர நாஸ்தி, இதி ஸுகர: ஸ்வஸரீரே வ்யாப்திக்³ரஹ: | ததா² ச
ஸதோ க்³ரு³ஹாபா⁴வத³ர்ஸநேந விங்கே³ந ப³ஹிர்பா⁴வத³ர்ஸநமநுமாநமேவ |
ந ச சைத்ரஸ்ய க்வசித்ஸுத்தவேந க்³ரு³ஹாபா⁴வ: ஸக்யோ⁵பஹ்நோதும்,
யேநாஸித்³தோ⁴ க்³ரு³ஹாபா⁴வோ ப³ஹிர்பா⁴வே ந ஹேது: ஸ்யாத் | ந ச
க்³ரு³ஹாபா⁴வேந வா

ஸுத்தவமபஹ்நாயதே, யேந ஸுத்தவமேவாநுபபத்³யமாநமாத்மாநம் ந ப³ஹிர்வஸ்தா²பயேத்
|

ததா² ஹி- சைத்ரஸ்ய க்³ரு'ஹாஸத்தவேந ஸத்தவமாத்ரம் விருத்⁴யதே,
க்³ரு'ஹஸத்த்வம்

வா ? ந தாவத்³யத்ர க்வசந ஸத்தவஸ்யாஸ்தி விரோதோ⁴ க்³ரு'ஹாஸத்தவேந,
பி⁴ந்நவிஷ்யத்வாத் | தே³ஸஸாமாந்யேந க்³ரு'ஹவிஸேஷாக்ஷேபி⁵பி பாக்ஷிக இதி
ஸாமாந்யவிஷ்யதயா விரோத⁴ இதி சேத், ப்ரமாணவிநிஸ்சிதஸ்ய க்³ரு'ஹே⁵ஸத்தவஸ்ய
பாக்ஷிகதயா ஸாம்ஸயிகேந க்³ரு'ஹஸத்தவேந ப்ரதிக்ஷபாயோகாத் | நாபி
ப்ரமாணநிஸ்சிதோ க்³ரு'ஹாபா⁴வ: பாக்ஷிகமஸ்ய க்³ரு'ஹஸத்த்வம் ப்ரதிக்ஷிபந்
ஸத்த்வமபி ப்ரதிக்ஷேப்தும் ஸாம்ஸயிகத்வம் ச வ்யபநேதுர்மஹதீதி யுக்தம் |
க்³ரு'ஹாவச்சி²ந்நேந சைத்ராபா⁴வேந க்³ரு'ஹஸத்த்வம் விருத்³யதே, ந து
ஸத்த்வமாத்ரம், தஸ்ய தத்ரௌதா³ஸீந்யாத் | தஸ்மாத்³க்³ரு'ஹாபா⁴வேந விங்கே³ந
ஸித்³தே⁴ந

ஸதோ ப³ஹிர்பா⁴வோ⁵நுமீயத இதி யுக்தம் |

ஏதேந- 'விருத்³யதே⁴:

ப்ரமாணயோர்விஷ்யவ்யவஸ்த²யா⁵விரோதா⁴பாத³நமர்தா²பத்தேர்விஷ்ய:'

இதி நிரஸ்தம், அவச்சி²ந்நாநவச்சி²ந்நயோர்விரோதா⁴பா⁴வாத் |

உதா³ஹரணந்தராணி சார்தா²பத்தேரேவமேவாநுமாநே⁵நந்தர்பா⁴வநீயாநி |

தஸ்மாந்நாநுமாநாத்ப்ரமாணந்தரமர்தா²பத்திரிதி ஸித்³த⁴ம் |

ஏவமபா⁴வோ⁵பி ப்ரத்யக்ஷமேவ | ந ஹி பூ⁴தலஸ்ய பரிணமவிஸேஷாத்

கைவல்யலக்ஷணாத்³ந்யோ க⁴டாபா⁴வோ நாம | ப்ரதிக்ஷணபரிணமிநோ ஹி ஸர்வே

ஏவ பா⁴வா:, ரு⁴தே சிதிஸக்தே: | ஸ ச பரிணமபே⁴த³ ஐந்த³ரியக இதி நாஸ்தி

ப்ரத்யக்ஷாநவருத்³தோ⁴ விஷயோ யத்ரா⁵பா⁴வாஹ்வயம் ப்ரமாணந்தரமப்யுபேயதேதி

|

ஸம்ப⁴வஸ்து, யதா² கா²ர்யாம் த்³ரோணா⁴கப்ரஸ்த்யாத்³யவக³ம்: | ஸ சாநுமாநமேவ

|

கா²ர்யம் ஹி த்³ரோணாத்³யவிநாபூ⁴தம் ப்ரதீதம் கா²ர்யாம் த்³ரோணாத்³ஸத்த்வமவக³ம்யதி

|

யச்சாநிர்தி³ஷ்டப்ரவக்த்ரு³கம் ப்ரவாத³பாரம்பர்யமாத்ரம்- 'இதி ஹோசர்வ்ருத்³தா:⁴

இத்யைதிஹ்யம் | யதா² 'இஹ வடே யக்ஷ: ப்ரதிவஸ்தி' இதி, ந தத் ப்ரமாணந்தரம் |

அநிர்தி³ஷ்டப்ரவக்த்ரு³கத்வேந ஸாம்ஸயிகத்வாத் | ஆப்தவக்த்ரு³கத்வநிஸ்சயே

த்வாக³ம் ஏவ, இத்யுபபந்நம் த்ரிவித⁴ம்ப்ரமாணம் இதி |

காரிகா 6

ஏவம் தாவத்³வ்யக்தாவ்யக்தஜ்ஞுலக்ஷணப்ரமேயஸித்³த்யர்த²ம் ப்ரமாணாநி லக்ஷிதாநி
|

தத்ர வ்யக்தம் ப்ரு³தி²வ்யாதி³ ஸ்வரூபத: பாம்ஸுஸபாதோ³ ஹாலிகோ⁵பி ப்ரத்யக்ஷத:
ப்ரதிபத்³யதே, பூர்வவதா சாநுமாநேந தூ⁴மாதி³த³ர்ஸநாத் வஹ்ந்யாதீ³நி சேதி,
தத்³வ்யுத்தபாத³நாய மந்த³ப்ரயோஜநம் ஸாஸ்த்ரமிதி து³ரதி⁴க³மமநேந வ்யுத்தபாத³யம் |
தத்ர யத் ப்ரமாணம் யத்ர ஸக்தம் தது³க்தலக்ஷணே⁴ய: ப்ரமாணே⁴யோ நிஷக்ரு³ஷ்ய
த³ர்ஸயதி -

|| ஸாமாந்யதஸ்து த³ரு³ஷ்டாத் அதீந்த³ரியாணம் ப்ரதீதிரநுமாநாத் |
தஸ்மாத³பி சாஸித்³த⁴ம் பரோக்ஷாப்தாக³மாத் ஸித்³த⁴ம் || 6 ||

" || ஸாமாந்யத: இதி | துஸ³த:³ ப்ரத்யக்ஷபூர்வவத்³யாம் விஸிநஷ்டி |
ஸாமாந்யதோத்³ரு³ஷ்டாத³நுமாநாத³தீந்த³ரியாணம் ப்ரதா⁴ந்புருஷாதீ³நாம் ப்ரதீதி:
- சிதிச்ச²யாபத்தி³ர்பு³த்³தே⁴ரத்⁴யவஸாய இத்யர்த: ² | உபலக்ஷணம்
சைதத், ஸேஷவத இத்யபி த்³ரஷ்டவ்யம் | தத்கிம் ஸர்வேஷ்வதீ³ந்யேஷு
ஸாமாந்யதோத்³ரு³ஷ்டமேவ ப்ரவர்த்ததே ? ததா² ச யத்ர தந்நாஸி,
மஹதா³த்³யாரம்⁴க்ரமே ஸ்வர்கா³பூர்வதே³வதாதெள³ ச, தத்ர தேஷாமபா⁴வ: ப்ராப்த
இத்யத ஆஹ - தஸ்மாத³பி இதி | தஸ்மாத³பீத்யேதாவதைவ ஸித்³தே⁴ சகாரேண
ஸேஷவத் இத்யபி ஸமுச்சிதம் ||

காரிகா 7

ஸ்யாதே³தத், யதா² க³க³நகுஸுமக்ஷர்மரோமஸஸவிஷாணத்³ஷு
ப்ரத்யக்ஷமப்ரவர்தமாநம் தத்³பா⁴வமவக³மயதி, ஏவம் ப்ரதா⁴நாதி³ஷ்வபி |
தத்கத²ம் தேஷாம் ஸாமாந்யதோத்³ரு³ஷ்டாதி³ய: ஸித்³தி⁴ரித்யத ஆஹ -

|| அதிதூ³ராத் ஸாமீப்யாத் இந்த³ரியகா⁴தாந்மநோ⁵நவஸ்தா²நாத் |
ஸௌக்ஷம்யாத்³வ்யவதா⁴நாத் அபி⁴ப⁴வாத் ஸமாநாபி⁴ஹாராச்ச || 7 ||

" || அதிதூ³ராத் இதி அநுபலப்³தி⁴ரிதி வக்ஷயமாணம் ஸிம்ஹாவலோகநந்யாயேநாநுஷஞ்ஜநீயம்
|

யதா² உத்தபந் வியதி அதிதூ³ரதயா ஸந்நபி ப்ரத்யக்ஷேண நோபலப்⁴யதே |
ஸாமீப்யாதி³த்யத்ராப்யதிரநுவர்தநீய:, யதா² லோசநஸ்த²ம்ஞ்ஜநமதிஸாமீப்யாந்ந
த்³ரு³ஸ்யதே | இந்த³ரியகாதோ⁵நத⁴த்வப்³தி⁴ரத்வாதி: ³ | மநோ⁵வஸ்தா²நாத் யதா²
காமாத்³யுபஹதமநா: ஸ்பீ²தாலோகமத்⁴யவர்திநமிந்த³ரியஸந்நிக்கு³ஷ்டமர்த²ம் ந

பர்யதி | ஸௌக்ஷம்யாத் யதே²ந்த³ரியஸந்நிக்குஷ்டம் பரமாண்வாதி³
ப்ரணிஹிதமநா அபி

ந பர்யதி | வ்யவதா⁴நாத்- யதா² குட்³யாதி³வ்யவஹிதம் ராஜதா³ராதி³கம் ந பர்யதி
|

அபி⁴ப⁴வாத்- யதா²ஹ்நி ஸௌரராபி⁴ர்பா⁴பி⁴ரபி⁴பூ⁴தம் க்³ரஹநக்ஷத்ரமண்ட³லம்
ந பர்யதி | ஸமாநாபி⁴ஹாராத் - யதா² தோயத³விமுக்தாநுத³பி³ந்தூ³ந் ஜலாஸயே ந
பர்யதி |

சகாரோ²நுக்தஸமுச்சயார்த² | தேநாநுத³ப⁴வோ²பி ஸங்க்³ரு³ஹீத² | தத்³யதா²
க்ஷீராத்³யவஸ்தா²யாம் த³த்⁴யாத்³யநுத்³ப⁴வாந்ந பர்யதி |

ஏதது³க்தம் ப⁴வதி ந ப்ரத்யக்ஷநிவ்ரு³த்திமாத்ரா³வஸ்த்வபா⁴வோ ப⁴வதி,
அதிப்ரஸங்காத் | ததா²ஹி - க்³ரு³ஹாத்³விநிர்க்³தோ க்³ரு³ஹஜநமபர்யம்ஸ்தத³பா⁴வம்
விநிர்ஸிநுயாத், ந த்வேவம் | அபி து யோக்³யப்ரத்யக்ஷநிவ்ரு³த்தேரயமபா⁴வம்
விநிர்ஸிநோதி | ந ச ப்ரதா⁴நபுருஷாத்³நாமஸ்தி ப்ரத்யக்ஷயோக்³யதா, இதி ந
தந்நிவ்ரு³த்திமாத்ராத்தத³பா⁴வநிர்ஸயோ யுக்³த: ப்ராமாணிகாநாமிதி |

காரிகா 8

கதமத்புநரேதேஷு காரணம் ப்ரதா⁴நாத்³நாமநுபலப்³தௌ⁴ ? இத்யத ஆஹ -

|| ஸௌக்ஷம்யாத்தத³நுபலப்³தி⁴ர்நாபா⁴வாத், கார்யதஸ்தது³பலப்³தே⁴ |
மஹதா³தி³ தச்ச கார்யம் ப்ரக்ரு³திஸருபம் விருபம் ச || 8 ||

|| ஸௌக்ஷம்யாத் இதி | அதா²பா⁴வாதே³வ ஸப்தமரஸவதே³தேஷாமநுபலப்³தி⁴:
கஸ்மாந்ந

ப⁴வதி? இத்யத ஆஹ - நாபா⁴வாத் இதி | குத: ? கார்யதஸ்தது³பலப்³தே⁴,
'தத்' இதி ப்ரதா⁴நம் பராம்ரு³ஸதி | புருஷோபலப்³தௌ⁴ து ப்ரமாணம் வக்ஷயதி,
|| ஸங்கா⁴தபரார்த்²வாத் -(கா0 17) இதி | த்³ரு³ட⁴தரப்ரமாணவதா⁴ரிதே
ஹி ப்ரத்யக்ஷமப்ரவர்தமாநமயோக்³யத்வாந்ந ப்ரவர்ததே இதி கல்ப்யதே |

ஸப்தமஸ்து ரஸோ ந ப்ரமானேநாவதா⁴ரித இதி ந தத்ர ப்ரத்யக்ஷஸ்யாயோக்³யதா
ஸக்யா²த்யவஸாத்மித்யபி⁴ப்ராய: |

கிம் புநஸ்தத்கார்யம் யத: ப்ரதா⁴நாநுமாநம் ? இத்யத ஆஹ - மஹதா³தி³ தச்ச
கார்யம் இதி | ஏதச்ச யதா² க³மகம் ததோ²பரிஷ்டாது³ப்பாத³யிஷ்யதே | தஸ்ய
ச கார்யஸ்ய விவேகஜ்ஞாநோபயோகி³நீ ஸாரூப்யவைருப்³யே ஆஹ - ப்ரக்ரு³திஸருபம்
விருபம் ச இதி | ஏதே தூபரிஷ்டாத்³விப⁴ஜநீயே இதி |

காரிகா 9

கார்யாத் காரணமாத்ரம் க³ம்யதே | ஸந்தி சாத்ர வாதி³நாம் விப்ரதிபத்தய: | ததா²
ஹி கேசிதா³ஹு: - 'அஸத: ஸத் ஜாததே' இதி, 'ஏகஸ்ய ஸதோ விவர்த: கார்யஜாதம்
ந வஸ்துஸத்' இத்யபரே, அந்யே து 'ஸத: அஸத் ஜாயதே' இதி, 'ஸத: ஸத் ஜாயதே'
இதி வ்ரு³த்தா:⁴ |

தத்ர பூர்வஸமிந் கல்பத்ரயே ப்ரதா⁴நம் ந ஸித்³த்யதி |

ஸுக²து:க²மோஹபே⁴த³ஸ்வரூபபரிணமஸப்³தா³த்யாத்மகம் ஹி ஜக³த்காரணஸ்ய
ப்ரதா⁴நத்வம் ஸத்த்வரஜஸ்தம:ஸ்வபா⁴வத்வமவக³ம்யதி |

யதி³ புநரஸத: ஸஜ்ஜாயதே அஸத் நிரூபாக²யம் காரணம் ஸுகா²தி³ரூபஸப்³தா³த்யாத்மகம்
கத²ம் ஸ்யாத் ? ஸத³ஸதோஸ்தாதா³த்யாநுபபத்தே: |

அதை²கரூபஸ்ய ஸதோ விவர்த: ஸப்³தா³தி³ப்ரபஞ்ச:, ததா²஽பி ஸத: ஸஜ்ஜாயத
இதி ந ஸ்யாத் | ந சாஸ்யாத்³வ்யஸ்ய ப்ரபஞ்சாத்மகத்வம், அபி த்வப்ரபஞ்சஸ்ய
ப்ரபஞ்சாத்மகதயா ப்ரதீதி³ர்ப்⁴ரம ஏவ |

யேஷாமபி கணப⁴க்ஷாக்ஷசாரணாதீ³நாம் ஸத ஏவ காரணாதீ³ஸதோ ஜநம், தேஷாமபி
ஸத³ஸதோரேகத்வாநுபபத்தே³ந் கார்யாத்மகம் காரணமிதி ந தந்மதே ப்ரதா⁴நஸித்³தி:⁴
|

அத: ப்ரதா⁴நஸித்³த்யர்த²ம் ப்ரத²ம் தாவத்ஸத்கார்யம் ப்ரதிஜாநீதே |

|| அஸத³கரணது³பாதா³நக்³ரஹணாத் ஸர்வஸம்ப⁴வாபா⁴வாத் |

ஸக்தஸ்ய ஸக்யகரணாத் காரணபா⁴வாச்ச ஸத் கார்யம் || 9 ||

" அஸத³கரணாத் இதி | ஸத் கார்யம் காரணவ்யாபாராத் ப்ராக³பீதி ஸேஷ: | ததா²
ச ந ஸித்³த⁴ஸாத⁴நம் நையாயிகதநயைருத்³பா⁴வநீயம் |

யத்³யபி பீ³ஜம்ரு³த்பிண்டா³தி³ப்ரத⁴வம்ஸாநந்தரமங்குரக⁴டாத்³யுத்பத்திரூபலப்⁴யதே,
ததா²஽பி ந ப்ரத⁴வம்ஸஸ்ய காரணத்வம், அபி து பா⁴வஸ்யவ

பீ³ஜாத்³யவ்யவஸ்ய | அபா⁴வாத்து பா⁴வோத்பத்தௌ தஸ்ய ஸர்வத்ர ஸுலப⁴த்வாத்
ஸர்வதா³ ஸர்வகார்யோத்பாத³ப்ரஸங்க³ இத்யாதி³ ந்யாயவார்திகதாத்ப்ய⁴காயாமஸ்மாபி:⁴
ப்ரதிபாதி³தம் |

ப்ரபஞ்சப்ரத்யயஸ்சாஸதி பா³த⁴கே ந ஸக்யோ மித்²யேதி வதி³துமிதி

கணப⁴க்ஷாக்ஷசாரணமதமவஸிஷ்யதே |

தத்ரேத³ம் ப்ரதிஜ்ஞாதம், ஸத் கார்யம் இதி | அத்ர ஹேதுமாஹ அஸத³கரணாத் இதி
|

அஸத் சேத் காரணவ்யாபாராத் பூர்வம் கார்யம், நாஸ்ய ஸத்த்வம் கர்தும் கேநாபி
ஸக்யம் |

ந ஹி நீலம் ஸில்பிஸஹஸ்ரேணாபி பீதம் கர்தும் ஸக்யதே | 'ஸத³ஸத்த்வே க⁴டஸ்ய
த⁴ர்மௌ' இதி சேத், ததா²பி அஸதி த⁴ர்மிணி ந தஸ்ய த⁴ர்ம இதி ஸத்த்வம்
தத³வஸ்த²மேவ, ததா² ச நாத்த்வம் | அஸம்ப³த்த⁴தே⁴நாததா³த்த்மநா சாஸத்த்வேந
கத²மஸந க⁴ட: ? தஸ்மாத் காரணவ்யாபாராதூ³ர்த⁴வமிவ தத: ப்ராக³பி ஸதே³வ
கார்யமிதி |

காரணச்சாஸ்ய ஸதோ⁵பி⁴வ்யக்திரேவாவஸிஷ்யதே | ஸதஸ்சாபி⁴வ்யக்திருபந்நா |
யதா² பீ³நேந திலேஷு தைலரூப, அவகா⁴தேந தா⁴ந்யேஷு தண்டு³லாநாம்,
தோ³ஹநேந

ஸௌரபே⁴யீஷு பயஸ: | அஸத: கரணே து ந நித³ர்ஸநம் கிஞ்சித³ஸ்தி |
ந க²வ்வி⁴வ்யஜ்யமாநம் சோத்ப³யமாநம் வா க்வசித³ஸத் த³ருஷ்டம் |
இதஸ்ச காரணவ்யாபாராத் ப்ராக் ஸதே³வ கார்யம்- உபாதா³நக்³ரஹணாத்,
உபாதா³நாநி-

காரணநி, தேஷாம் க்³ரஹணம் - கார்யேண ஸம்ப³ந்த: ⁴ | உபாதா³நை: கார்யஸ்ய
ஸம்ப³ந்தா⁴தி³தி யாவத் |

ஏதது³க்தம் ப⁴வதி- கார்யேண ஸம்ப³த்த³த⁴ம் காரணம் கார்யஸ்ய ஜநகம், ஸம்ப³ந்த⁴ஸ்ச
கார்யஸ்யாஸதோ ந ஸம்ப⁴வதி, தஸ்மாதி³தி |

ஸ்யாதே³தத் - அஸம்ப³த்த³த⁴மேவ காரண: கார்யம் கஸ்மாந்ந ஜந்யதே ? ததா²
சாஸதே³வோத்பஸ்யேத இத்யத ஆஹ - ஸர்வஸம்ப்³வாபா⁴வாத் இதி |
அஸம்ப³த்த³த⁴ஸ்ய

ஜந்யத்வே அஸம்ப³த்த³த⁴த்வாவிஸேஷேண ஸர்வம் கார்யஜாதம் ஸர்வஸ்மாத்த³ப⁴வேத்
| ந

சைதத³ஸ்தி, தஸ்மாந்நாஸம்ப³த்த³த⁴மஸம்ப³த்த³தே⁴ந ஜந்யதே, அபி து ஸம்ப³த்த³த⁴ம்
ஸம்ப³த்த³தே⁴ந ஜந்யத இதி | யதா²SSஹு: ஸாங்க்யவ்ரு³த்த³தா: ⁴ -

அஸத்த்வே நாஸ்தி ஸம்ப³ந்த: ⁴ காரண: ஸத்த்வஸங்கி³பி: ⁴ |

அஸம்ப³த்த³த⁴ஸ்ய சோத்பத்திமிச்ச²தே⁴ ந வ்யவஸ்தி²தி: - இதி |

ஸ்யாதே³தத்- அஸம்ப³த்த³த⁴மபி ஸத் ததே³வ கரோதி யத்ர யத் காரணம் ஸக்தம்,
ஸக்திஸ்ச கார்யத்³ர்ஸநாத³வக³ம்யதே | தேந நாவ்யவஸ்தே²யத ஆஹ- ஸக்தஸ்ய
ஸக்யகரணாத் இதி | ஸா ஸக்தி: ஸக்தகாரணஸர்யா, ஸர்வத்ர வா ஸ்யாத், ஸக்யே
ஏவ வா ? ஸர்வத்ர சேத், தத³வஸ்தே²வாவ்யவஸ்தா² | ஸக்யே சேத், கத²மஸதி
ஸக்யே தத்ர ? இதி வக்தவ்யம் | ஸக்திபே⁴த³ ஏவ ஏதாத்த³ரு³ஸோ யத: கிஞ்சிதே³வ

கார்யம் ஜநயேத் ந ஸர்வமிதி சேத், ஹந்த போ: ! ஸக்திவிஸேஷ: கார்யஸம்ப³த்³தோ⁴
வா⁵ஸம்ப³த்³தோ⁴ வா ? ஸம்ப³த்³த⁴த்வே நாஸதா ஸம்ப³ந்த⁴ இதி ஸத் கார்யம் |
அஸம்ப³த்³த⁴த்வே

ஸைவாவ்யவஸ்தா², இதி ஸுஷ்²ரு²க்தம் ஸக்தஸ்ய ஸக்யகரணத் இதி |
இதஸ்ச ஸத் கார்யமித்யாஹ - காரணபா⁴வாச்ச, கார்யஸ்ய காரணத்தமகத்வாத் |
ந ஹி காரணத்³பி⁴ந்நம் கார்யம், காரணம் ச ஸதி³தி கத²ம் தத³பி⁴ந்நம்
கார்யமஸத்³ப⁴வேத் ?

கார்யஸ்ய காரணபே³த³ஸாத⁴நாநி ச ப்ரமாணாநி -

(1) ந படஸ்தந்துப்⁴யோ பி⁴த்³யதே, தந்துத⁴ர்மாத் | இஹ யத்³யதோ பி⁴த்³யதே தத்
தஸ்ய த⁴ர்மோ ந ப⁴வதி, யதா² கௌ³ர்ஸ்வஸ்ய | த⁴ர்மஸ்ச படஸ்தந்துநாநாம்,
தஸ்மாந்நார்தா²ந்தரம் |

(2) உபாதா³நோபாதே³யபா⁴வாச்ச நார்தா²ந்தரத்வம் தந்துபடயோ: | யயோரர்தா²ந்தரத்வம்
ந தயோருபாதா³நோபாதே³யபா⁴வ:, யதா² க⁴டபடயோ: | உபாதா³நோபாதே³யபா⁴வஸ்ச
தந்துபடயோ: | தஸ்மாந்நார்தா²ந்தரத்வம் |

(3) இதஸ்ச நார்தா²ந்தரத்வம் தந்துபடயோ:, ஸம்யோகா³ப்ராப்த்யபா⁴வாத் |
அர்தா²ந்தரத்வே

ஹி ஸம்யோகோ³ த்³ரு³ஷ்டோ யதா² குண்ட³ப³த³ர்யோ:, அப்ராப்திர்வா யதா²
ஹிமவத்³விந்த⁴யயோ: |

ந சேஹ ஸம்யோகா³ப்ராப்தீ, தஸ்மாந்நார்தா²ந்தரத்வமிதி |

(4) இதஸ்ச படஸ்தந்துப்⁴யோ ந பி⁴த்³யதே, கு³ருத்வாந்தரகார்யாக்³ரஹணத் |

இஹ யத்³யஸ்மாத்³பி⁴ந்நம், தஸ்மாத் தஸ்ய கு³ருத்வாந்தரம்

கார்யம் க்³ரு³ஹ்யதே, யதை²கபலிகஸ்ய ஸ்வஸ்திகஸ்ய யோ

கு³ருத்வகார்யோ⁵வநதிவிஸேஷஸ்தஸ்மாத்³த்³விபலிகஸ்ய ஸ்வஸ்திகஸ்ய

கு³ருத்வகார்யோ⁵வநதிபே³தோ³தி⁴க: | ந ச ததா² தந்துகு³ருத்வகார்யாத்

படகு³ருத்வகார்யாந்தரம் த்³ரு³ஸ்யதே | தஸ்மாத்³பி⁴ந்நஸ்தந்துப்⁴ய: பட இதி |

தாந்யேதாந்யபே³த³ஸாத⁴நாந்யவீதாநி |

ஏவமபே³தே³ ஸித்³தே⁴, தந்தவ ஏவ தேந ஸம்ஸ்தா²நபே³தே³ந பரிணதா: பட:, ந

தந்துப்⁴யோ⁵ர்தா²ந்தரம் பட: |

ஸ்வாத்மநி க்ரியாநிரோத⁴பு³த்³தி⁴வ்யபதே³ஸார்த²க்ரியாபே³தா³ஸ்ச

நைகாந்திகம் பே⁴த³ம் ஸாத⁴யிதுமர்ஹந்தி | ஏகஸ்மிந்நபி

தத்த³விஸேஷாவிர்பா⁴வதிரோபா⁴வாப்யாமேதேஷாமவிரோதா⁴த் | யதா² ஹி

கூர்மஸ்யாங்கா³நி

கூர்மஸரீரே நிவிஸமாநாநி திரோபுவந்தி, நி:ஸரந்தி சாவிர்புவந்தி, ந து
கூர்மதஸ்தத³ங்கா³ந்யுத்பத்³யந்தே ப்ரத்³வம்ஸந்தே வா | ஏவமேகஸ்யா ம்ரு³:³
ஸுவர்ணஸ்ய

வா க⁴டமுகுடாத³யோ விஸேஷா நி:ஸரந்த ஆவிர்புவந்த உத்பத்³யந்த இதுயுச்யந்தே,
நிவிஸமாநாஸ்திரோபுவந்தி விநஸ்யந்தீதுயுச்யந்தே | ந புநரஸதாமுத்பாத: ³ஸதாம்

வா நிரோத: ⁴ | யதா²SSஹ ப⁴க³வாந் க்ரு³ஷ்ணத³வைபாயந: -
நாஸதோ வித்³யதே பா⁴வோ நாபா⁴வோ வித்³யதே ஸத: (கீ³தா 2-16 இதி) |

யதா² கூர்ம: ஸ்வாவயவேப⁴ய: ஸங்கோசவிகாஸிப⁴யோ ந பி⁴ந்ந:, ஏவம்
க⁴டமுகுடாத³யோSபி ம்ரு³த்ஸுவர்ணாதி³ப⁴யோ ந பி⁴ந்நா: |

ஏவஞ்ச 'இஹ தந்துஷு பட:' இதி வ்யபதே³ஸோ யதா² 'இஹ வநே திலகா:'
இதுபபந்ந: |

ந சார்த²க்ரியாபே⁴தோ³Sபி பே⁴த³மாபாத³யதி, ஏகஸ்யாபி நாநார்த²க்ரியாத³ர்ஸநாத |
யதை²க ஏவ வஹ்நிர்தா³ஹக: பாசக: ப்ரகாஸகம்சேதி | நாப்யர்த²க்ரியாவ்யவஸ்தா²
வஸ்துபே⁴தே³ ஹேது:, தேஷாமேவ ஸமஸ்தவ்யஸ்தாநாமர்த²க்ரியாவ்யவஸ்தா²த³ர்ஸநாத
|

யதா² ப்ரத்யேகம் விஷ்டயோ வர்தமத³ர்ஸநலக்ஷணமர்த²க்ரியாம் குர்வந்தி, ந
து ஸிபி³காவஹநம், மிலிதாஸ்து ஸிபி³காமுத³வஹந்தி, ஏவம் தந்தவ: ப்ரத்யேகம்
ப்ராவரணமகுர்வாண அபி மிலிதா ஆவிர்பூ⁴தபடபா⁴வா: ப்ராவரிஷ்யந்தி |

ஸ்யாதே³தத் - ஆவிர்பா⁴வ: படஸ்ய காரணவ்யாபாராத் ப்ராக் ஸந் அஸந் வா ?
அஸம்ஸ்சேத்

ப்ராப்தம் தர்ஹ்யஸது³த்பாத³நம் | அத² ஸந், க்ரு³தம் தர்ஹி காரணவ்யாபாரணே |

ந ஹி ஸதி கார்யே காரணவ்யாபாரப்ரயோஜநம் பஸ்யாம: | ஆவிர்பா⁴வே

சாவிர்பா⁴வாந்தரகல்பநேSநவஸ்தா²ப்ரஸங்க: ³ | தஸ்மாதா³விர்பூ⁴தபடபா⁴வாஸ்தந்தவ:
க்ரியந்த இதி ரிக்தம் வச: |

மைவம் | அதா²ஸது³த்பத்³யத இதி மதே கேயமஸது³த்பத்தி: ? ஸதீ, அஸதீ வா ? ஸதீ
சேத், க்ரு³தம் தர்ஹி காரண: | அஸதீ சேத், தஸ்யா அப்யுத்பத்த்யந்தரமித்யநவஸ்தா²

|
அத²- உத்பத்தி: படாந்நார்தா²ந்தரம், அபி து பட ஏவாஸௌ, ததா²பி யாவது³க்தம்

புவதி 'பட:' இதி, தாவது³க்தம் புவதி 'உத்பத்³யதே' இதி | ததஸ்ச 'பட:'

இதுயுக்தே 'உத்பத்³யதே' இதி ந வாச்யம், பௌநருக்த்யாத், 'விநஸ்யதி' இத்யபி ந
வாச்யம், உத்பத்திவிநாஸயோர்யுக³பதே³கத்ர விரோதா⁴த் |

தஸ்மாதி³யம் படோத்பத்தி: ஸ்வகாரணஸமவாயோ வா, ஸ்வஸத்தாஸமவாயோ வா

? உபயதா²஽பி நோத்பத்³யதே, அத² ச தத³ர்தா²நி காரணாநி வ்யாபார்யந்தே |
 ஏவம் ஸத ஏவ படாதே³ராவிர்பா⁴வாய காரணபேக்ஷேத்யுபபந்நம் |
 ந ச படரூபேண காரணநாம் ஸம்பி³ந்த⁴, தத்³ரூபஸ்யாக்ரியாத்வாத்,
 க்ரியாஸம்பி³ந்தி⁴த்வாச்ச காரகாணம், அந்யதா² காரணத்வாபா⁴வாத் |
 தஸ்மாத் ஸத் கார்யமிதி புஷ்கலம் |

காரிகா 10

ததே³வம் ப்ரதா⁴நஸாத⁴நாநுகு³ணம் ஸத்கார்யமுபபாத்³ய யாத்³ரூ³ஸம் தத்
 ப்ரதா⁴நம் ஸாத⁴நீயம் தாத்³ரூ³ஸமாத³ர்ஸயிதும் விவேகஜ்ஞாநோபயோகி³நீ
 வ்யக்தாவ்யக்தஸாரூப்யவைரூப்யே தாவதா³ஹ -

|| ஹேதுமத³நித்யமவ்யாபி ஸக்ரியமநேகமாஸ்ரிதம் விங்க³ம் |

ஸாவயவம் பரதந்த்ரம் வ்யக்தம், விபரீதமவ்யக்தம் || 10 ||

|| ஹேதுமத் || இதி | வ்யக்தம் ஹேதுமத், ஹேது: காரணம், தத்³வத், யஸ்ய ச யோ
 ஹேதுஸ்தமுபரிஷ்டாத்³வக்ஷயதி |
 || அநித்யம் || விநாஸி, திரோபா⁴வீதி யாவத் |
 || அவ்யாபி || ஸர்வம் பரிணாமிநம் ந வ்யாப்நோதி | காரணேந ஹி கார்யமாவிஷ்டம், ந
 கார்யேண காரணம் | ந ச பு³த்³த்⁴யாத³ய: ப்ரதா⁴நம் வேவிஷதீத்யவ்யாபகா: |
 || ஸக்ரியம் || பரிஸ்பந்த³வத் | ததா² ஹி பு³த்³த்⁴யாத³ய: உபாத்தமுபாத்தம் தே³ஹம்
 த்யஜந்தி,
 தே³ஹாந்த்ரம் சோபாத³த³தே, இதி தேஷாம் பரிஸ்பந்த³ | ஸரீரப்ரு³தி²வ்யாதீ³நாம் ச
 பரிஸ்பந்த³ ப்ரஸித்³த⁴ ஏவ |
 || அநேகம் || ப்ரதிபுருஷம் பு³த்³த்⁴யாதீ³நாம் பேதா³த் | ப்ரு³தி²வ்யாதீ³யபி
 ஸரீரக⁴டாதி³பே⁴தே³நாநேகமேவ |
 || ஆஸ்ரிதம் || ஸ்வகாரணமாஸ்ரிதம் | பு³த்³த்⁴யாதி³கார்யாணம்பே⁴தே³஽பி
 கத²ஞ்சித்³பே⁴த³விவக்ஷயா஽஽ஸ்ர்யாஸ்ர்யிபா⁴வ:, யதா² 'இஹ வநே திலகா:'
 || இத்யுக்தம் ||
 || விங்க³ம் || ப்ரதா⁴நஸ்ய | யதா² சைதே பு³த்³த்⁴யாத³ய: ப்ரதா⁴நஸ்ய விங்க³ம்,
 ததோ²பரிஷ்டாத்³வக்ஷயதி | ப்ரதா⁴நம் து ந ப்ரதா⁴நஸ்ய விங்க³ம் புருஷஸ்ய
 விங்க³ம் ப⁴வத³பீதி பா⁴வ: |
 || ஸாவயவம் || அவயநமவயவ:, அவயவாநாமவயவிநாம் மித² ஸம்ஸ்லேஷோ மிஸ்ரணம்
 ஸம்யோக³ இதி யாவத் | அப்ராப்திபூர்விகா ப்ராப்தி: ஸம்யோக³ | தேந ஸஹ வர்தத
 இதி

ஸாவயவம் |

ததா² ஹி- ப்ரு²தி²வ்யாத³ய: பரஸ்பரம் ஸம்யஜ்யந்தே, ஏவமந்யே⁵பி, ந து
 ப்ரதா⁴நஸ்ய பு³த்த⁴யாதி³பி:⁴ ஸம்யோக:³, தாதா³த்தம்யாத் | நாபி ஸத்த்வரஜஸ்தமஸாம்
 பரஸ்பரம் ஸம்யோக:³, அப்ராப்தேரபா⁴வாத் |
 பரதந்த்ரம் பு³த்த⁴யாதி³ | பு³த்த⁴யா ஸ்வகார்யே⁵ஹங்காரே ஜநயிதவ்யே
 ப்ரக்ரு²த்யாபூரோ⁵பேக்ஷயதே, அந்யதா²க்ஷீண ஸதீ நாலமஹங்காரம் ஜநயிதுமிதி
 ஸ்தி²தி: | ஏவமஹங்காராதி³பி⁴ரபி ஸ்வகார்யஜநநே இதி ஸர்வம் ஸ்வகார்யேஷு
 ப்ரக்ரு²த்யா⁵பூரமபேக்ஷதே | தேந பராம் ப்ரக்ரு²திமபேக்ஷமாணம் காரணமபி
 ஸ்வகார்யஜநநே பரதந்த்ரம் வ்யக்தம் |
 விபீ²தமவ்யக்தம் வ்யக்தாத் | அஹேதுமத், நித்யம், வ்யாபி, நிஷ்க்ரியம்,
 யத்³ய்யவ்யக்தஸ்யாஸ்தி பரிணாமலக்ஷண க்ரியா, ததா²பி பரிஸ்பந்தோ³ நாஸ்தி |
 ஏகம், அநாஸ்ரிதம், அலிங்க³ம், அநவயவம், ஸ்வதந்த்ரம், அவ்யக்தம் |

காரிகா 11

தத³நேந ப்ரப³ந்தோ⁴ந வ்யக்தாவ்யக்தயோர்வைத⁴ர்மயமுக்க்தம் | ஸம்ப்ரதி தயோ:
 ஸாத⁴ர்மயம், புருஷாச்ச வைத⁴ர்மயமாஹ -

|| த்ரிகு³ணமவிவேகி விஷய: ஸாமாந்யமசேதநம் ப்ரஸவத⁴ர்மி |

வ்யக்தம் ததா² ப்ரதா⁴நம், தத்³விபீ²தஸ்ததா² ச புமாந் || 11 ||

|| த்ரிகு³ணம் இதி | த்ரயோ கு³ண: ஸுக²து:³க²மோஹா அஸ்யேதி த்ரிகு³ணம் |
 தத³நேந

ஸுகா²த³நாமாத்மகு³ணத்வம் பராபி⁴மதமபாக்ரு²தம் |

|| அவிவேகி | யதா² ப்ரதா⁴நம் ந ஸ்வதோ விவிச்யதே, ஏவம்மஹதா³த³யோ⁵பி ந
 ப்ரதா⁴நாத்³விவிச்யந்தே, ததா³த்தமகத்வாத் | அத² வா ஸம்பூ⁴யகாரிதா⁵த்ராவிவேகிதா
 |

ந ஹி கிஞ்சிதே³கம் பர்யாப்தம் ஸ்வகார்யே, அபி து ஸம்பூ⁴ய | தத்ர நைகஸ்மாத்
 யஸ்ய கஸ்யசித் கேநசித்ஸம்ப⁴வ இதி ||

யே த்வாஹு: - 'விஜ்ஞாநமேவ ஹர்ஷவிஷாத³மோஹஸ³த³யாத்மகம், ந
 புநரிதோ⁵ந்யஸ்தத்³த⁴ர்மா' இதி- தாந் ப்ரத்யாஹ - விஷய இதி | 'விஷயோ'
 க்³ராஹ்ய:, விஜ்ஞாநாத்³ப³ஹிரிதி யாவத் |

அத ஏவ ஸாமாந்யம் ஸாதா⁴ரணம், க⁴டாதி³வத் | அநேகை: புருஷைர்க்³ரு²ஹீதமித்யர்த:²
 |

விஜ்ஞாநாகாரத்வே து அஸாதா⁴ரண்யாத்³விஜ்ஞாநாநாம் வ்ரு³த்திரூபாணம்,
தே⁵ப்யஸாதா⁴ரண: ஸ்ய:, விஜ்ஞாநம் யதா² பரேண ந க்³ரு³ஹ்யதே,
பரபு³த்³தே⁴ர்ப்ரத்யக்ஷத்வாதி³த்யபி⁴ப்ராய: | ததா² ச ந்ர்தகீ⁴ப்⁴ரூஸ்தாப⁴ங்கே³
ஏகஸ்மிந்³ ப்³ஹூநாம் ப்ரதிஸந்தா⁴நம் யுக்³தம் | அந்யதா² தந்ந ஸ்யாதி³தி பா⁴வ: |
" அசேதநம் | ஸர்வே ஏவ ப்ரதா⁴நபு³த்³யாத³யோ⁵சேதநா:, ந து வைநாஸிகவத் -
" சைதந்யம் பு³த்³தே⁴ரித்யர்த:² |
ப்ரஸவத⁴ர்மி - ப்ரஸவரூபோ த⁴ர்மோ ய: ஸோ⁵ஸ்யா⁵ஸஸ்தீதி ப்ரஸவத⁴ர்மி |
ப்ரஸவத⁴ர்மேதி வக்தவ்யே மத்வர்தீ²ய: ப்ரஸவத⁴ர்மஸ்ய நித்யயோக³மாக்³யாதும் |
ஸரூபவிரூபபரிணமாப்⁴யாம் ந கதா³சித³பி வியுஜ்யதே இத்யர்த:² |
வ்யக்தவ்ரு³த்தமவ்யக்தே⁵திதி³ஸதி - ததா² ப்ரதா⁴நம் இதி | யதா² வ்யக்தம்
ததா²⁵வ்யக்தமித்யர்த:² |
தாப்⁴யாம் வைத⁴ர்ம்யம் புருஷஸ்யாஹ - தத்³விபீ⁴த: புமாந் இதி |
ஸ்யாதே³தத்- அஹேதுமத்த்வநித்யத்வாதி³ ப்ரதா⁴நஸாத⁴ர்ம்யமஸ்தி புருஷஸ்ய,
ஏவமநேகவம்³ வ்யக்தஸாத⁴ர்ம்யம், தக்கத²முச்ச்யதே 'தத்³விபீ⁴த: புமாந்' இதி
? அத ஆஹ - ததா² ச இதி | சகாரோ⁵ப்யர்த:² | யத்³யப்யஹேதுமத்த்வாதி³கம்
ஸாத⁴ர்ம்யம், ததா²⁵ப்யத்ரைகு³ண்யாதி³வைபீ⁴த்யமஸ்த்யேவேத்யர்த:² |

காரிகா 12

த்ரிகு³ணமித்யுக்³தம், தத்ர கே தே த்ரயோ கு³ண: ? கிம் ச தல்லக்ஷணம் ? இத்யத
ஆஹ -

|| ப்ரீத்யப்ரீதிவிஷாதா³த்மகா: ப்ரகாஸப்ரவ்ரு³த்திநியமார்தா:² |
அந்யோந்யாபி⁴ப⁴வாஸ்யஜநநமிது²நவ்ரு³த்த்யஸ்ச கு³ண: || 12 ||
" கு³ண: இதி பரார்தா:² | ஸத்த்வம் லகு⁴ ப்ரகாஸகம் இத்யத்ர ச ஸத்த்வாத³ய:
க்ரமேண நி³தே³க்ஷயந்தே | தத்³நாக³தாவேக்ஷணேந தந்ரயுக்³த்யா வா
ப்ரீத்யாதீ³நாம்
யதா²ஸங்க்யம் வேதி³தவ்யம் |
ஏதது³க்³தம் ப⁴வதி - ப்ரீதி: ஸுக²ம், ப்ரீத்யாத்மக: ஸத்த்வகு³ண: | அப்ரீதி: து:³க²ம்,
அப்ரீத்யாத்மகோ ரஜோகு³ண: | விஷாத:³ மோஹ:, விஷாதா³த்மகஸ்தமோகு³ண
இத்யர்த:² |
யே து மந்யந்தே " ந ப்ரீதி³ர்து:³கா²பா⁴வாத³தி³ரிச்யதே, ஏவம் து:³க²மபி ந
ப்ரீத்யபா⁴வாத³ந்யதி³தி, தாந் ப்ரதி ஆத்மக்³ரஹணம் |
நேதரேதராபா⁴வா: ஸுகா²த³ய:, அபி து பா⁴வா:, ஆத்மஸப்³த³ஸ்ய பா⁴வவசநத்வாத்,

ப்ரீதிராத்மாபா⁴வோ யேஷாம் தே ப்ரீத்யாத்மாந: | ஏவமந்யத³பி வ்யாக்²யேயம் |
 பா⁴வ்ருபதா சைஷாமநுப⁴வஸித்³தா⁴ | பரஸ்பராபா⁴வாத்மகத்வே து
 பரஸ்பராஸ்யபத்தேரேகஸ்யாப்யஸித்³தே⁴ருப⁴யாஸித்³தி⁴ரிதி பா⁴வ: |
 ஸ்வரூபமேஷாமுக்த்வா ப்ரயோஜநமாஹ - ப்ரகாஸப்ரவ்ரு²த்திரியமார்தா: ²இதி |
 அத்ராபி யதா²ஸங்க்யமேவ | ரஜ: ப்ரவர்தகத்வாத் ஸர்வத்ர லகு⁴ ஸத்த்வம்
 ப்ரவர்தயேத், யதி³ தமஸா கு³ருணா ந நியம்யேத், தமோநியதம் து க்வசிதே³வ
 ப்ரவர்ததீதி ப⁴வதி தமோ நியமார்த²ம் |
 ப்ரயோஜநமுக்த்வா க்ரியாமாஹ- அந்யோந்யாபி⁴ப⁴வாஸ்யஜநநமிது²நவ்ரு²த்தயஸ்ச
 இதி | வ்ருத்தி: - க்ரியா, ஸா ச ப்ரத்யேகமபி⁴ஸம்ப³த்யதே |
 அந்யோந்யாபி⁴ப⁴வவ்ரு²த்தய: ஏஷாமந்யதமேநார்த²வஸாது³த்ய³பூ⁴தேநாந்யத³பி⁴பூ⁴யதே
 |
 ததா²ஹி- ஸத்த்வம் ரஜஸ்தமஸீ அபி⁴பூ⁴ய ஸாந்தாமாத்மநோ வ்ரு²த்திம் ப்ரதிலப⁴தே,
 ஏவம் ரஜ: ஸத்த்வதமஸீ அபி⁴பூ⁴ய கோ⁴ராம், ஏவம் தம: ஸத்த்வரஜஸீ அபி⁴பூ⁴ய
 மூடா⁴மிதி |
 அந்யோந்யாஸ்யவ்ரு²த்தய: | யத்³யப்பாதா⁴ராதே⁴யபா⁴வேந நாயமர்தோ² க⁴டதே,
 ததா²ஸிபி யத³பேக்ஷயா யஸ்ய க்ரியா ஸ தஸ்யாஸ்ய: |
 ததா²ஹி- ஸத்த்வம் ப்ரவ்ரு²த்திரியமாவாஸரித்ய ரஜஸ்தமஸோ: ப்ரகாஸேநோபகரோதி,
 ரஜ: ப்ரகாஸநியமாவாஸரித்ய ப்ரவ்ரு²த்தயா இதரயோ:, தம: ப்ரகாஸப்ரவ்ரு²த்தீ
 ஆஸரித்ய நியமேநேதரயோரிதி |
 அந்யோந்யஜநவ்ரு²த்தய: | அந்யதமோ⁵ந்யதமம் ஜநயதி | ஜநநம் ச
 பரிணம:, ஸ ச கு³ருணாநாம் ஸத்³ரு³ஸரூப: | அத ஏவ ந ஹேதுமத்த்வம்,
 தத்த்வாந்தரஸ்ய ஹேதோரபா⁴வாத் | நாப்யநித்யத்வம், தத்த்வாந்தரே லயாபா⁴வாத் |
 அந்யோந்யமிது²நவ்ரு²த்தய: | அந்யோந்யஸஹசரா: அவிநாபா⁴வவ்ரு²த்தய இதி
 யாவத் |
 ச: ஸமுச்சயே | ப⁴வதி சாத்ரா³ம: -
 அந்யோந்யமிது²நா: ஸர்வே ஸர்வே ஸர்வத்ர கா³மிந: |
 ரஜஸோ மிது²நம் ஸத்த்வம் ஸத்த்வஸ்ய மிது²நம் ரஜ: ||
 தமஸஸ்சாபி மிது²நே தே ஸத்த்வரஜஸீ உபே⁴ |
 உப⁴யோ: ஸத்த்வரஜஸோர்மிது²நம் தம உச்சயதே ||
 நைஷாமாதி:³ ஸம்ப்ரயோகோ³ வியோகோ³ வோபலப்யதே³ இதி (தே³ | பா⁴ | 3/8) |

" ப்ரகாஸப்ரவ்ரு'த்திநியமார்தா:² இத்யுக்தம், தத்ர கே தே இத்த²ம்பூ⁴தா:
குதஸ்சேத்யத ஆஹ -

|| ஸுத்த்வம் லகு⁴ ப்ரகாஸகமிஷ்டமுபஷ்டம்⁴கம் சலம் ச ரஜ: |
கு³ரு வரணகமேவ தம:, ப்ரதீ³பவச்சார்த²தோ வ்ரு'த்தி: || 13 ||

" ஸுத்த்வம் இதி | ஸுத்த்வமேவ லகு⁴ ப்ரகாஸகமிஷ்டம் ஸாங்க்யாசார்யை: | தத்ர
கார்யோத்³க³மநே ஹேதுர்த⁴ர்மோ லாக⁴வம் கௌ³ரவப்ரதித்³வந்த³வி, யதோ⁵க³நேருர்த⁴வஜ்வ
ப⁴வதி | ததே³வ லாக⁴வம் கஸ்யசித்திர்யக்³மநே ஹேதுர்ப⁴வதி, யதா² வாயோ: |
ஏவம் கரணநாம் வ்ரு'த்திபடுத்வஹேதுர்லாக⁴வம், கு³ருத்வே ஹி மந்தா³நி ஸ்யுரிதி
ஸுத்த்வஸ்ய ப்ரகாஸாத்மகத்வமுக்தம் |

ஸுத்த்வதமஸீ ஸ்வயமக்ரியதயா ஸ்வகார்யப்ரவ்ரு'த்திம் ப்ரத்யவஸீத³நீ
ரஜஸோபஷ்டப்⁴யேதே- அவஸாதா³த் ப்ரச்யாவ்ய ஸ்வகார்யே உத்ஸாஹம் ப்ரயத்தம்
கார்யேதே |

ததி³த³முக்³தம்- உபஷ்டம்⁴கம் இதி | கஸ்மாதி³த்யத உக்³தம் - சலம் இதி |
தத³நேந ரஜஸ: ப்ரவ்ரு'த்த்யர்த²த்வம் த³ர்ஸிதம் |

ரஜஸ்து சலதயா பரிதஸ்த்ரைகு³ண்யம் சாலயத் கு³ருண⁵⁵வ்ரு'ண்வதா ச தமஸா
தத்ர தத்ர ப்ரவ்ரு'த்திப்ரதி³ந்த⁴கேந க்வசிதே³வ ப்ரவர்த்யத இதி ததஸ்ததோ
வ்யாவ்ரு'த்த்யா தமோ நியாமகமுக்³தம்- கு³ரு வரணகமேவ தம: இதி | ஏவகார:
ப்ரத்யேகம் பி⁴ந்நக்ரம: ஸம்³ப³த்யேதே, ஸுத்த்வமேவ, ரஜ ஏவ, தம ஏவேதி |
நநு ஏதே பரஸ்பரவிரோத⁴ஸீலா கு³ண: ஸுந்தோ³பஸுந்த³வத் பரஸ்பரம்

த⁴வம்ஸந்த இத்யேவ யுக்தம் ப்ராகே³வ தேஷாமேகக்ரியாகர்த்ரு'தாயா இத்யத
ஆஹ- ப்ரதீ³பவச்சார்த²தோ வ்ரு'த்தி: இதி | த³ரு'ஷ்டமேதத், யதா²
வர்த்திதைஸே⁵நலவிரோதி⁴நீ, அத² மிலிதே ஸஹாநலேந ரூபப்ரகாஸகக்ஷணம்
கார்யம் குருத: | யதா² ச வாதபித்தஸ்லேஷமாண: பரஸ்பரவிரோதி⁴ந:

ஸரீரதா⁴ரணலக்ஷணகார்யகாரிண: | ஏவம் ஸுத்த்வரஜஸ்தமாம்ஸி மிதோ²
விருத்³த்யாந்யப்பயநுவர்த்ஸ்யந்தி ஸ்வகார்யம் கரிஷ்யந்தி ச |

" அர்த²த: இதி | புருஷார்த²த இதி யாவத், யதா² ச வக்ஷயதி-
புருஷார்த² ஏவ ஹேதுர்ந கேநசித் கார்யதே கரணம் இதி (கா0 31)

அத்ர ச ஸுக²து:³க²மோஹா: பரஸ்பரவிரோதி⁴ந: ஸ்வஸ்வாநுரூபாணி
ஸுக²து:³க²மோஹாத்மகாந்யேவ நிமித்தாநி கல்பயந்தி | தேஷாம் ச
பரஸ்பரமபி⁴பா⁴வ்யாபி⁴பா⁴வகபா⁴வாந்நாநாத்வம் |

தத்யதா² - ஏகைவ ஸ்தரீ ரூபயௌவநகுலஸீலஸம்ப்நநா ஸ்வாமிநம் ஸுகாகரோதி
|

தத்கஸ்ய ஹேதோ: ? ஸ்வாமிநம் ப்ரதி தஸ்யா: ஸுக²ரூபஸமுத³ப⁴வாத் | ஸைவ
ஸ்தரீ

ஸபத்நீர்து: ³காகரோதி, தத கஸ்ய ஹேதோ: ? தா: ப்ரதி தஸ்யா து: ³க²ரூபஸமுத³ப⁴வாத்
|

ஏவம் புருஷாந்தரம் தாமவிந்த³மாநம் ஸைவ மோஹயதி, தத கஸ்ய ஹேதோ: ? தத
ப்ரதி தஸ்யா மோஹரூபஸமுத³ப⁴வாத் | அநயா ச ஸ்திரியா ஸர்வே பா⁴வா
வ்யாக்யாதா: |

தத்ர யத் ஸுக²ஹேது: தத் ஸுகாக²த்மகம் ஸத்த்வம், யத் து: ³க²ஹேதுஸ்தத்
து: ³காக²த்மகம்

ரஜ:, யந்மோஹஹேதுஸ்தந்மோஹாத்மகம் தம: | ஸுக²ப்ரகாஸலாக⁴வாநாம்
த்வேகஸமிந்

யுக³ப்து³த்யூ⁴தாவவிரோத:⁴, ஸஹத³ர்ஸநாத் | தஸ்மாத் ஸுக²து: ³க²மோஹைரிவ
விரோதி⁴பி:⁴ அவிரோதி⁴பி⁴ரேகைககு³ணவ்ரு³த்திபி:⁴ ஸுக²ப்ரகாஸலாக⁴வெந்
நிமித்தபே⁴தா³ உந்நீயந்தே | ஏவம் து: ³கோ²பஷ்டம்⁴ப⁴கத்வப்ரவர்தகத்வை:, ஏவம்
மோஹகு³ருத்வாவரண: - இதி ஸித்த⁴ம் த்ரைகு³ண்யமிதி |

காரிகா 14

ஸ்யாதே³தத் - அநுபூ⁴யமாநேஷு ப்ரு³தி²வ்யாதி³ஷ்வநுப⁴வஸித்த³தா⁴
ப⁴வந்த்யவிவேகித்வாத்ய: | யே புந: ஸத்த்வாத³யோ நான்யு⁴வபத²மதி⁴ரோஹந்தி,
தேஷாம் குதஸ்த்யமவிவேகித்வம் விஷயத்வமசேதநத்வம் ப்ரஸவத⁴ர்மித்வம் ச
? இத்யத ஆஹ -

|| அவிவேக்யாதே: ³ ஸித்த³தி⁴ஸ்த்ரைகு³ண்யாத³விபர்யயாபா⁴வாத் |

காரணகு³ணாத்மகத்வாத்கார்யஸ்யாவ்யக்தமபி ஸித்த³த⁴ம் || 14 ||

" அவிவேக்யாதே: ³ இதி | அவிவேகித்வமவிவேகி | யதா² த்³வ்யேகயோர்த்³விவசநைகவசநே'
(பா | ஸ | 114 | 22) இத்யத்ர த்³வித்வைகத்வயோரிதி, அந்யதா² த்³வ்யேகேஷ்விதி
ஸ்யாத் |

குத: புநரவிவேகித்வாதே: ³ ஸித்த³தி⁴ரித்யத்ர ஆஹ - த்ரைகு³ண்யாத் இதி | யத்³யத்
ஸுக²து: ³க²மோஹாத்மகம் தத்த³விவேகித்வாத்யோகி³, யதே²த³மநுபூ⁴யமாநம்
வ்யக்தம்

இதி ஸ்பு²டத்வாத்³ந்வயோ நோக்த: |

வ்யதிரேகமாஹ - தத்³விபர்யயாபா⁴வாத் இதி | அவிவேக்யாதி³விபர்யயே புருஷை
த்ரைகு³ண்யாபா⁴வாத் |

அத²வா வ்யக்தாவ்யக்தே பக்ஷீக்ரு³த்யாந்வயாபா⁴வேநாவீத ஏவ ஹேதுஸ்த்ரைகு³ண்யாதி³தி
வக்தவ்ய: |

ஸ்யாதே³தத் - அவ்யக்தஸித்³தௌ⁴ ஸத்யாம் தஸ்யாவிவேகித்வாத்³யோ த⁴ர்மா:
ஸித்⁴யந்தி,

அவ்யக்தமேவ த்வத்³யாபி ந ஸித்⁴யதி, தக்கத்²மவிவேகித்வாத்³ஸித்³தி⁴ரத ஆஹ-
காரணகு³ணாத்மகத்வாத் இதி |

அயமபி⁴ஸந்தி:⁴- கார்யம் ஹி காரணகு³ணாத்மகம் த்³ரு³ஷ்டம், யதா²
தந்த்வாத்³கு³ணாத்மகம் படாதி³ | ததா² மஹதா³தி³லக்ஷணநாபி கார்யேண
ஸுக²து:³க²மோஹரூபேண ஸ்வகாரணம் ஸுக²து:³க²மோஹாத்மகம் ப்ரதா⁴நமவ்யக்தம்
ஸித்³த⁴ம் ப⁴வதி |

காரிகா 15-16

ஸ்யாதே³தத் - 'வ்யக்தாத் வ்யக்தமுத்பத்³யதே' இதி கணப⁴க்ஷாக்ஷசரணதநயா: |
பரமானவோ ஹி வ்யக்தா:, தேப⁴யோ த்³வ்யணுகாதி³க்ரமேண ப்ரு³தி²வ்யாதி³லக்ஷணம்
கார்யம் வ்யக்தமாரப⁴யதே | ப்ரு³தி²வ்யாதி³ஷு ச காரணகு³ணக்ரமேண
ரூபாத்³யுத்பத்தி: | தஸ்மாத் வ்யக்தாத் வ்யக்தஸ்ய தத்³கு³ணஸ்ய சோத்பத்தே:
க்ரு³தமத்³ரு³ஷ்டசரேணவ்யக்தேநேத்யத ஆஹ -

|| பே⁴தா³நாம் பரிமாணாத் ஸமந்வயாத் ஸக்தித: ப்ரவ்ரு³த்தேஸ்ச |
காரணகார்யவிபா⁴கா³தி³விபா⁴கா³தி³வைவ்ரூப்யஸ்ய || 15 ||

|| காரணமஸ்த்யவ்யக்தம், ப்ரவர்ததே த்ரிகு³ணத: ஸமுத³யாச்ச |
பரிணமத: ஸலிலவத் ப்ரதிப்ரதிகு³ணஸ்ரயவிஸேஷாத் || 16 ||

|| பே⁴தா³நாம் இதி | பே⁴தா³நாம் - விஸேஷாணம் மஹதா³தி³நாம்
பூ⁴ம்யந்தாநாம் கார்யாணம் காரணம்- மூலகாரணமஸ்த்யவ்யக்தம் | குத:
? காரணகார்யவிபா⁴கா³தி³விபா⁴கா³தி³வைவ்ரூப்யஸ்ய | காரணே ஸத் கார்யமிதி
ஸ்தி²தம் |

ததா² ச யதா² கூர்மஸரீரே ஸந்த்யேவா³ங்கா³நி நி:ஸரந்தி விப⁴ஜ்யந்தே-
'இத³ம் கூர்மஸரீரம், ஏதாந்யேதஸ்யாங்கா³நி'- இதி | ஏவம் நிவிஸமாநாநி
தஸ்மிந் அவ்யக்தீ⁴வந்தி | ஏவம் காரணம்ரு³த்பிண்டா³தி³தே⁴மபிண்டா³தி³வா
கார்யாணி

க⁴டமுகுடாதீ³நி ஸந்த்யேவாவிர்ப⁴வந்தி விப⁴ஜ்யந்தே | ஸந்த்யேவ ப்ரு²தி²வ்யாதீ³நி
காரணத்தந்மாத்ராதா³விர்ப⁴வந்தி விப⁴ஜ்யந்தே, ஸந்த்யேவ ச தந்மாத்ராண்யஹங்காராத்
காரணத், ஸந்த்யேவாஹங்கார: காரணந்மஹத:, ஸந்நேவ ச மஹாந் பரமாவ்யக்தாத்
|

ஸோ⁵யம் காரணத் பரமாவ்யக்தாத் ஸாக்ஷாத் பாரம்பர்யேணாந்விதஸ்ய விஸ்வஸ்ய
கார்யஸ்ய

விபா⁴க:³ |

ப்ரதிஸர்கீ³ து ம்ரு²த்பிண்ட³ம் ஸுவர்ணபிங்கீ³ம் வா க⁴டமுகுடாதீ³யோ
விஸந்தோ⁵வ்யக்தீ³வந்தி | தத்காரணரூபமேவாநபி⁴வ்யக்தம்

கார்யமபேக்ஷயாவ்யக்தம் ப⁴வதி | ஏவம் ப்ரு²தி²வ்யாதீ³யஸ்தந்மாத்ராணி விஸந்த:
ஸ்வாபேக்ஷயா தந்மாத்ராண்யவ்யக்தயந்தி | ஏவம் தந்மாத்ராண்யஹங்காரம்
விஸந்த்யஹங்காரமவ்யக்தயந்தி, ஏவமஹங்காரோ மஹாந்தமாவிஸந்
மஹாந்தமவ்யக்தயதி, மஹாந் ப்ரக்ரு²தீ³ம் ஸ்வகாரணம் விஸந் ப்ரக்ரு²தி²மவ்யக்தயதி
|

ப்ரக்ரு²தேஸ்து ந க்வசிந்நிவேஸ இதி ஸா ஸர்வகார்யாணமவ்யக்தமேவ |

ஸோ⁵யமவிபா⁴க:³ ப்ரக்ரு²தௌ வைஸ்வரூப்யஸ்ய - நாநாரூபஸ்ய கார்யஸ்ய,
ஸ்வார்தீ²க: ஷ்யஞ், தஸ்மாத் காரணே கார்யஸ்ய ஸத ஏவ விபா⁴கா³விபா⁴கா³ப்யாமவ்யக்தம்
காரணமஸ்தி |

இதஸ்சாவ்யக்தமஸ்தீ²த்யத ஆஹ - ஸக்தித: ப்ரவ்ரு²த்தேஸ்ச இதி |

காரணஸக்தித: கார்யம் ப்ரவர்த்தத இதி ஸித்³த⁴ம், அஸக்தாத் காரணத்

கார்யஸ்யாநுபப்ததே:, ஸக்திஸ்ச காரணக³தோ ந கார்யஸ்யாவ்யக்தத்தவாதீ³ந்யா | ந
ஹி

ஸத்கார்யபேக்ஷ கார்யஸ்யாவ்யாவ்யக்ததாயா அந்யஸ்யாம் ஸக்தௌ ப்ரமாணமஸ்தி,
அயமேவ ஹி

ஸிகதாப்யஸ்திலாநாம் தைலோபாதா³நாநாம் பே⁴தோ³ யதே³தேஷ்வேவே
தைலமஸ்த்யநாக³தாவஸ்த²ம்

ந ஸிகதாஸ்விதி |

ஸ்யாதே³தத் - ஸக்தித: ப்ரவ்ரு²த்தி: காரணகார்யவிபா⁴கா³விபா⁴கௌ³ ச மஹத ஏவ
பரமாவ்யக்தத்தவம் ஸாத⁴யிஷ்யத:, க்ரு²தம் தத: பரேணவ்யக்தேநேத்யத ஆஹ -
"பரிமாணத்" இதி | பரிமிதத்தவாத், அவ்யாபித்வாதீ³தி யாவத் | விவாதா³த்யாஸிதா
மஹதா³தி³பே⁴தா³ அவ்யக்தகாரணவந்த:, பரிமிதத்தவாத், க⁴டாதீ³வத் | க⁴டாதீ³யோ
ஹி பரிமிதா: ம்ரு²தா³தீ³யவ்யக்தகாரணகா த்³ரு²ஷ்டா: | உக்தமேததீ³யதா²

கார்யஸ்யாவ்யக்தாவஸ்தா² காரணமேவேதி, யந்மஹத: காரணம் யத் பரமாவ்யக்தம்,
 தத: பரதராவ்யக்தகல்பநாயாம் ப்ரமாணுபா⁴வாத் |
 இதம்ஸ விவாதா³த்யாஸிதா பே⁴தா:³ அவ்யக்தகாரணவந்த:, ஸமந்வயாத் |
 பி⁴ந்நாநாம் ஸமாந்ருபதா ஸமந்வய: | ஸுக²து:³க²மோஹஸமந்விதா ஹி
 பு³த்யாத்யோ⁵த்யவஸாயாதி³லக்ஷண: ப்ரதீயந்தே | யாநி ச யத்³ருபஸமநுக³தாநி,
 தாநி தத்ஸ்வபா⁴வாவ்யக்தகாரணநி, யதா² ம்ரு³த்யே⁴மபிண்ட³ஸமநுக³தா
 க⁴டமுகுடாத³யோ
 ம்ரு³த்யே⁴மபிண்டா³வ்யக்தகாரணகா இதி காரணமஸ்த்யவ்யக்தம் பே⁴தா³நாமிதி
 ஸித்³த⁴ம் |
 அவ்யக்தம் ஸாத⁴யித்வா அஸ்ய ப்ரவ்ரு³த்திப்ரகாரமாஹ - ப்ரவர்தநே த்ரிகு³ணத: இதி
 |
 ப்ரதிஸர்கா³வஸ்தா²யாம் ஸத்த்வம் ரஜஸ்தமஸ்ச ஸத்³ரு³ஸபரிணுமாநி ப⁴வந்தி |
 பரிணமஸ்வபா⁴வா ஹி கு³ண நாபரிணம்யக்ஷணமப்யவதிஷ்ட²ந்தே | தஸ்மாத்
 ஸத்த்வம்
 ஸத்த்வருபதயா, ரஜோ ரஜோருபதயா, தமஸ்தமோருபதயா ப்ரதிஸர்கா³வஸ்தா²யாமபி
 ப்ரவர்ததே | ததி³த³முக்தம் - த்ரிகு³ணத: இதி |
 ப்ரவ்ரு³த்த்யந்தரமாஹ - ஸமுத³யாச்ச இதி | ஸமேத்ய உத³ய: - 'ஸமுத³ய:
 ஸமவாய: | ஸமுத³யஸ்ச கு³ணநாம் ந கு³ணப்ரதா⁴நபா⁴வமந்தரேண
 ஸம்ப⁴வதி, ந ச கு³ணப்ரதா⁴நபா⁴வோ வைஷம்யம் விநா, ந
 ச வைஷம்யமுபமர்த³யோபமர்த³கபா⁴வாத்³ரு³தே, இதி மஹதா³தி³பா⁴வேந
 ப்ரவ்ரு³த்திர்த³விதீயா |
 ஸ்யாதே³தத்- கத²மேகருபாணம் கு³ணநாமநேகருபா
 ப்ரவ்ரு³த்திரித்யத ஆஹ - பரிணமத: ஸலிலவத் இதி |
 யதா² ஹி வாரித³விமுக்தமுத³கமேகரஸமபி தத்த³பூ⁴விகாராநாஸாத³ய
 நானிகேலதாலதாலீபி³ல்வசிரபி³ல்வதிந்து³காமலகப்ரா³நாமலககபித்த²ப²லரஸதயா
 பரிணமந்மது⁴ராம்லவணதிக்கதக்ஷாயகடுதயா விகல்பதே,
 ஏவமேகைககு³ணஸமுத³ப⁴வாத் ப்ரதா⁴நம் கு³ணமாஸ்ரித்யாப்ரதா⁴நகு³ண:
 பரிணமபே⁴தா³ந்
 ப்ரவர்தயந்தி | ததி³த³முக்தம்- ப்ரதிப்ரதிகு³ணஸ்ரயவிஸேஷாத் |
 ஏகைககு³ணஸ்ரயேண யோ விஸேஷஸ்தஸ்மாதி³த்யர்த:² |

Encoded and proofread by Dhaval Patel drdhaval2785 at gmail.com

——
sA NkhyatattvakaumudI

pdf was typeset on November 5, 2024

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

